

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. Juri Štampihar: Vrednota, valorizacija in zasebno pravo (Konec)	157
2. Dr. Metod Dolenc: Kazenskopravno dokazovanje resničnosti (Konec)	177
3. Dr. Janko Köstl: O prenosu, zastavi, pobotu in rubežu zavarovalnih dajatev v našem socialnem zavarovanju	193
4. Književna poročila	201
5. Razne vesti	210

Priloga: Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh III, št. 594 do 604 (p. 12, str. 177—192).

V LJUBLJANI 1939

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik 1. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik 1. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Mnenja o Predhodnem načrtu državljanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 70 Din. Posamezne pole po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. M. Dolenc: Simbolična pravna dejanja in izražanja med Slovenci — po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Kongres jugoslovanskih pravnikov

se bo vršil od 25. do 27. septembra v Rogaški Slatini in Mariboru. Prijave se sprejemajo do 3. septembra. Članarina znaša 60 din, prijavnina za soproge in hčerke udeležencev po 50 din. Poslužite se položnice, priložene današnji številki!

Vrednota, valorizacija in zasebno pravo.

Dr. Juri Štempihar.

(Konec.)

IV. Valorizacija.

Prvi, ki se ni zanesel na čl. 12 pravilnika „Č“, je bila vlada. Za Srbijo in Črno goro je izdala najprej uredbo o likvidaciji moratorija 24. aprila 1920, Sl. Nov. št. 90 in nato še uredbo o likvidaciji vojnega stanja, Sl. Nov. 9. julija 1920, št. 148. Slednja uredba je bila 27. junija 1921 razširjena na vso državo, toda samo v toliko, kolikor je v posameznih pokrajinah glede na veljavno zakonodajo izvedljiva in potrebna. Če bi bil stari dinar res enak novemu dinarju, bi bila taka uredba nepotrebna. Vsekakor je bil čl. 12 z njo tudi formalno derogiran. Ni pa bil derogiran odz.

O valorizacijskih vprašanjih odloča, kolikor ni posebnih predpisov, ki pridejo pozneje na vrsto, — v splošnem odz. in sicer v danih razmerah brez odstavka IX uvodnega patenta. Ta določba velja namreč samo kot prehodna norma in zato samo za tiste terjatve, ki so že obstajale, ko je odz. v naših krajih postopoma stopal v veljavo. Za pozneje nastale terjatve je treba upoštevati poleg tega še kasnejšo zakonodajo, avstrijsko in našo. Po naši zakonodaji nominalizma ni več; pravniki, ki so bili nanj navajeni, so zgubili tla pod nogami in postali nesigurni.^{39a} Psihološko je razumljivo, da skušajo na en ali drugi način priveslati nazaj v varni pristan nominalizma.

Dočim se je pravosodje pri valorizacijskih sporih skoro brezizjemno naslanjalo na vrednotno zakonodajo, se zastopa v slovstvu mnenje, da vrednotna zakonodaja ni pristojna.⁴⁰ „Tudi pri enaki imenski vrednosti gre valorizacija vsled posebnega pravnega naslova“, pravi Wahle.⁴¹ Ta posebni pravni naslov naj bo ali volja strank ali narava stvari

^{39a} Scaduto str. 164.

⁴⁰ Jan n. pr. str. 79; Avakumović str. 23 op. 1; str. 122; Wahle Gutachten str. 206; Reichel v ZBl 1929 str. 497; odločba SZ XII: 11.

⁴¹ Wahle Gutachten str. 212.

same ali zakonita sorazmernost med dajatvijo in protidajatvijo, po potrebi v zvezi z reparacijo (kondikcijo), če se sorazmernost poruši.⁴² To naučno mnenje, ki ga je z avstrijskim zakonitim nominalizmom lahko, s prisilnim tečajem pa težko spraviti v sklad, je predvsem važno za take zakonodaje, kjer je nominalistično načelo uzakonjeno. Naša ni taka, vendar utegne postati ta nauk za nas važen, ker nimamo nikakih prehodnih določb za spremembo vrednote, razen zakonite določbe o razmerju med krono in dinarjem (4 : 1). Upošteven je tudi takrat, kadar se notranja vrednost tekom veljave istega vrednostnega sestava spremeni.

Prvi pravniški glas na slovanskem jugu, posvečen vprašanju valorizacije, je članek dr. Politea v Mjesečniku 1917, str. 521: „Padanje vrijednosti novca i rat“. Začetek tega članka je še danes tako važen, da ga moramo dobesečno navesti: „Kadar govori znanost, mora povedati vse odkrito in iskreno ... Kadar govori pravoznanstvo o vplivu padca denarne vrednosti na pravice, ne sme imeti pred očmi ozirov, ki vodijo politiko ...“ Pri poveljnem padcu denarne vrednosti je vsako slepomišljenje izključeno, pravi Wahle.⁴³ Če pogledamo, oboroženi s Politeovim načelom, nominalizmu v oči, vidimo, da trpi, milo rečeno, na notranjem protislovju.⁴⁴ Izhajajoč iz publicistične orožarne, ubija upnike. In vendar je načelo publicistike, da je treba ščititi upnika, ker se s tem pospešuje javni kredit in tem potom javno blagostanje. Če pada denarna vrednost, ima država možnost, da poviša javne dajatve; zasebni upnik svoje terjatve ne more zvišati. Prenašanje nominalizma na zasebnopravno področje je torej nevzdržno. Po nominalističnem načelu se dà vsota za vsoto; po poslovni volji strank pa se dà vrednost za vrednost.^{44a} Če sem pred vojno kupil hišo za 10.000 K in jo moram po vojni prodati za 10.000 din, me mora davčno oblastvo obdačiti za „prirastek na vrednosti“;⁴⁵ prodati bi bil moral za 2500 din.

Vkljub vsem napakam je škodi naši zakonodaji nekaj v dobro in to je, da nominalističnega načela ni uzakonila.

Kadar pada denarna vrednost, zvišuje država s posebnimi predpisi javne dajatve. Iz tega pojava se delajo za-

⁴² Pregled in kritika raznih teorij pri Scadutu str. 147—177 in v Klangovi knjižici *passim*.

⁴³ Str. 155.

⁴⁴ Wahle str. 131: nominalizem poteka iz stremljenja, nemoteno ponarejati denar; vprav to stremljenje mu pa skoplje grob.

^{44a} Politeo v Mjesečniku 1919 str. 17.

⁴⁵ Prim. Jan str. 40, 41.

ključki, ki so različni, ki pa so vkljub temu vsi logični. Za vprašanje valorizacije na zasebnopravnem področju je nevaren samo ta-le: ker zvišuje zakonodaja javne terjatve, sledi *argumento a contrario*,⁴⁶ da se zasebnopravne terjatve številčno ne zvišujejo; kajti sicer bi zakonodavec tudi tukaj vmes posegel. Argumentator *a contrario* se loti kočljive naloge, iz nič zdeducirati, kaj je zakonodavec hotel ali mislil in kaj ni hotel ali mislil. Edino naravni in pravilni zaključek je marveč: če zakonodavec ni nič posebnega odredil, potem veljajo splošna načela. Za naš primer torej odz.

Zakonodavec se more postaviti na stališče, da naj stranke same dogovore, da se padec denarne vrednosti upošteva. To je sistem pogodbene zaščite. V tem pogledu je odkazati na dr. Voršičev članek v Sl. Pravniku 1935, str. 410 (prim. Themis VI, 9, VIII, 935). Pripomni naj se še, da zoper take klavzule naperjene prepovedi niso priporočljive in da niso nič drugega, kot slabo spričevalo za finančno upravo. Stranke se morejo namesto tujih valut ali zlata sploh poslužiti tudi drugačnih vrednostnih baz, kot žitnih ali živinskih cen. Končno taki posegi iznajdljivosti strank ne preprečijo in ne morejo imeti drugega uspeha kot pobeg kapitala v inozemstvo, ki ga trajno ne bo moči zadržati.^{46a} — Kar se tiče odz., nikjer ne prihaja do izraza *z a s e b n o* mnenje nekaterih urednikov, po katerem naj stranke valorizacijo dogovore, ako naj bo upoštevana.^{46b} Iz § 987 se more sklepati le, da je strankam dana možnost takih dogovorov pri posojilu; sklep pa, da valorizacije ni, če ni dogovorjena, je povsem neutemeljen *argumentum a contrario*. Z nominalizmom in prisilnim tečajem je tudi pogodbena valorizacija nezdržljiva. — Okolnost, da prepoveduje država valorizacijo s pomočjo valutnih klavzul, utegne poroditi zaključek, da tudi valorizacije *ex lege* ne more biti; kajti kar prepoveduje zakonodavec strankam dogovoriti, tega jim ne more nuditi *ex lege*. Toda pomisliti je, da se nanaša prepoved valutnih klavzul samo na ozek krog določenih poslov in da ne učinkuje nazaj na prej nastala, raznovrstna pravna dejanstva, iz katerih izvirajo zahtevki, sposobni za valorizacijo.

Zakonodavec bi se mogel postaviti tudi na stališče, da se odrine valorizacija na rame posebnemu zakonu. Določba § 986 bi omogočevala rahel sklep, da je odz. na tem stali-

⁴⁶ Sl. Pravniki 1937 str. 4.

^{46a} Wahle str. 196.

^{46b} Voršič str. 421.

šču. Toda § 986 je derogiran; razen tega je odz. na čelo - ma valorističen in bi torej posebna določba § 986 ne mogla ničesar spremeniti,⁴⁷ dasi ni uvrščena med prehodne določbe.⁴⁸ Kolikor so bili izdani posebni predpisi,⁴⁹ jih je seveda predvsem upoštevati. Dandanes praktično ne bodo več prišli do uporabe.

Po odz. je za pravne posle predvsem merodajna volja strank. To je osnovna prvina, okoli katere se izprepletata dve nasprotni načeli, ki sta tudi že stoletja v trdem boju: na eni strani geslo *pacta sunt servanda*, na drugi strani klavzula *rebus sic stantibus*. Prvo načelo je ostro izraženo v § 1413 in v prejšnjem besedilu § 919; drugo načelo se nam odkriva iz § 901 v zvezi s § 914 (čl. 278 trg. zak.). Razvoj gre v smeri, da izgublja prvo načelo na korist drugega.⁵⁰ Danes je jasno, da so *pacta servanda* „po smislu, ne pa dobesedno“, kot se izraža Sperl. Namesto prejšnjega § 919 so stopile določbe §§ 918—921, ki omogočajo odstop pri „odplatnih“ poslih. Zakon nam vedno jasneje dopoveduje, da se moramo na področju dispozitivnega prava predvsem ozirati na voljo strank. Ta volja pa izhaja po življenjski izkušnji iz klavzule. Miselnost te klavzule se nam odkriva v vedno bolj številnih določbah zakona⁵¹ in se razvija v splošno zakonito navodilo.⁵² Valoristične so zlasti določbe o nadpolovičnem prikrajšanju, s katerimi so že v 17. stoletju reševali valorizacijska vprašanja,⁵³ in določbe o prehodu nevarnosti pri menjavi in kupu.⁵⁴

Klavzulo je seveda uporabljati takrat in tako, kadar in kakor je indicirana po ugotovljeni volji strank; torej kot *lex contractus*. Če to sprejmemo, imamo že navodilo za rešitev nadaljnjega vprašanja, namreč ali more res privedi klavzula samo do razveze pogodbe ali pa tudi do spremembe pogodbene obveze. Klang⁵⁵ misli, da samo do raz-

⁴⁷ Prim. opombo 30 in 19.

⁴⁸ Ehrenzweig § 361: III: 1.

⁴⁹ Lapajne, Razvoj in sedanje stanje našega državlanskega prava, 1934, str. 23, 24; Eisner v *Zeitschrift für Ostrecht* 1927, str. 220.

⁵⁰ Prim. Wahle str. 114 nasl.

⁵¹ Pfaff, *die Klausel rebus sic stantibus*, 1898; Mudrovčić, Pitanje valorizacije str. 17 nasl.; Wahle str. 114; Klang str. 9 in komentar § 901 str. 348, posebno stran 350; Ehrenzweig § 104, 145: V; deloma drugače Krémár III: 45, 128.

⁵² Prim. odločbo *Themis* VI, 13; z obzirom na obrazložitev bi se moglo sklepati, da namerava zavzeti načelno stališče.

⁵³ Wahle str. 53.

⁵⁴ Mudrovčić, Pitanje valorizacije str. 17 in *Aufwertungsproblem* str. 230.

⁵⁵ Str. 12.

veze pogodbe in da si žagajo valoristi, ki se na klavzulo sklicujejo, sami vejo, na kateri sede. Besedilo §§ 936, 934, 1170a bi dalo Klangu na prvi pogled prav, dočim govori besedilo § 1052 jasno zoper njega. Toda v vseh primerih je rešitev vprašanja predvsem odvisna od tega, katera od obeh alternativ bo boljše ustrezala pogodbeni volji strank. Razen tega: pri razlaganju pogodbene volje ne gre samo za golo upoštevanje pozitivno ugotovljenih momentov, temveč tudi za supliranje praznin: dopolnilna razlaga,⁵⁶ zoper katero seveda ima naše pravosodje včasih nepremagljive pomisleke.⁵⁷

Ker je klavzulo razumeti kot *lex contractus* in ne kot objektivno pravno načelo, je popolnoma pritrčiti Ehrenzweigu, ko naglaša, da ni splošnega predpisa, po katerem naj bo vsaka pogodba sklenjena s to klavzulo. Če klavzulo tako razumevamo, odpade kot nepotrebna tkzv. ekvivalenčna ali adekvančna teorija,⁵⁸ po kateri je smatrati za *naturale negotii*, da morata biti vrednost dajatve in vrednost protidajatve v določenem, primernem razmerju; dalje, da mora ob času sklenjene pogodbe obstoječe razmerje trajati tudi po sklepu pogodbe naprej.

Tako glede pravnih poslov. Pri odškodninah in reparacijah se podaja že iz pojma odškodnine ali reparacije, da je treba dati okvarjencu namesto uničene ali odtegnjene vrednosti protivrednost, ne pa vsoto. Težave so nastale v prvih povojnih letih samo radi tega, ker je denarna vrednost hitro padala in ker so se nekatere pravde dolgo vlekle, § 1332 odz. pa predpisuje, da je priznati škodo po vrednosti, katero je imela stvar ob času poškodbe. Tu velja, da je odškodninska terjatev naperjena načeloma na *naturalno restitucijo* in da dobi značaj denarne terjatve šele, ko se namesto *naturalne restitucije* prisodi denarni znesek.⁵⁹

Poleg skupine poslovnih obvez in skupine odškodnin in reparacij imamo še tretjo skupino obvez, ki izhajajo iz različnih upravnih naslovov: iz likvidacij in razdružitvev skupnosti (prim. § 830 odz.: „ob nepravem času“; §§ 1215, 1263 in nasl. odz.); dalje dolžni delež, vračunavanje predprejemkov, odpraviščine itd. Same terjatve z „nepogojeno

⁵⁶ Ehrenzweig § 106: I; Klang komentar § 914 str. 420 nasl.; prim. Wahle str. 115, 119, toda tudi 155, 156.

⁵⁷ N. pr. Rv 460/33, ki je navedena pozneje pod IV: 2; nasprotno Themis VI, 13.

⁵⁸ Klang str. 12; Wahle str. 64, 85, 99; Mudrovčič, Pitanje valorizacije str. 41.

⁵⁹ Krčmář str. 321, 322; Klang str. 20; Mudrovčič, Pitanje str. 55.

denarno vsoto“. Za pripustnost valorizacije nam tudi tukaj ni treba segati po konstrukciji kake posebne teorije;^{59a} zadostuje pokaz na zakonito načelo, da se nihče ne sme obo-
gatiti na škodo svojega bližnjega (zlasti §§ 7, 877, 878, 921, 1447 odz.).^{59b}

Zakon ne pozna nikake „škode v pravnem smislu“. Škoda je po § 1293 odz. v s a k a kvara, ki jo kdo utрпи na imetju, pravicah ali osebi. Vzeti moramo torej pojem škode ali kvare tako, kot se razume v življenju (§ 6 odz.) in ne mo-
remo reči, da škoda, katero utрпи upnik, ki dobi plačilo po imenski vrednosti, ne more biti škoda v pravnem smislu.

Valorizacija se včasih odklanja s pozivom na § 1311 odz.: casum sentit dominus. Neutemeljeno; prvič zato, ker postane upnik dominus denarja šele s plačilom, pred plači-
lom pa ima samo terjatev, in drugič zato, ker je naključje v smislu § 1311 samo tak dogodek, ki se ne znači kot posledica človeškega dejanja.⁶⁰ To velja tudi, če je terjatev že dospela, pa plačilo še ni izvršeno. Tem bolj nemogoče je na-
priti upniku nevarnost razvrednotenja pri še nezapadlih terjatvah.

Z valorizacijo se ne nalaga dolžniku nikako jamstvo za napake po § 922 odz. Ko je denar od upnika sprejet v pla-
čilo, je terjatev ugasnila in s tem tudi valorizacijski zahte-
vek. Glede že plačanih terjatev bi se valorizacija mogla do-
voliti samo na podlagi izrečne zakonite norme.

To bi bila prilično vsa teorija valorizacije, ki jo je moči izluščiti iz pozitivnih določb zakona in brez zastranjevanja v bolj ali manj subjektivno pobarvane gospodarske, socio-
loške ali filozofske nazore. Nadaljnje teroriziranje vključ
prizadevnemu trudu in bistroumnosti številnih raziskoval-
cev ne obeta na podlagi naše zakonodaje uspeha, zlasti ne
v pogledu izgradnje enotnega, logično in organsko pove-
zanega sestava, prirojenega za vse v življenju možne ali
vsaj tipične primere.

Doslej smo se bavili z valorizacijo po temelju. Kar se
višine zahtevka tiče, ga priznavata valoristično slovstvo
in sodstvo, vsaj načeloma, v celoti; to se pravi v 13- do
17-kratniku predvojne imenske vrednosti („krajcar —
krona“). V pravosodju se pa opaža splošno stremljenje, po-

^{59a} Wahle str. 206: Deckungsfondstheorie, kjer obravnava tudi va-
lorizacijo hipotek in zavarovalnin; prim. Klang str. 40, 41.

^{59b} Lapajne v Spomenici na II. kongres pravnikov str. 146.

⁶⁰ Krek str. 67, 81; Krčmář III: 296; prim. Ehrenzweig § 301: II: 2;
Klang komentar § 1311 str. 78; Randa, Schadensersatzpflicht 1913,
str. 81, 137.

tisniti vrednostno napetost navzdol in se navaja kot razlog, da je življenjski standard padel, da so padle cene življenjskih potrebščin ali pa cene zemljišč itd. tako, da se v resnici le ne valorizira v polnem obsegu. K temu je pripomniti, da nobeni vrednoti ni stalnost zajamčena in da cene dragih kovin stalno nihajo. V normalnih razmerah se to kolebanje ne občuti in nima nikakega gospodarskega in zato tudi nikakega pravnega pomena. Pri neznatnih razlikah velja načelo: *minima non curat praetor*, ki se pojavlja v zakonu (n. pr. § 932/2 odz.) in tudi v pravosodju (n. pr. pozneje pod IV: 4 navedene odločbe Rv 174-5/32; dalje v zbirki Sl. Pravnika štev. 389, 406) ter ustreza tudi življenjskemu nazoru (prim. čl. 335 trg. zak.). Če pa pride do tega, da razlika ni več „neznatna“, potem je že treba določnega kriterija, kdaj se minimum neha in upoštevnost pričanja, ker se sicer neha tudi pravna varnost. Mudrovčič se zavzema zato s pozivom na določbe §§ 934, 1048 odz., naj se splošno pristupi valorizacija šele pri nadpolovičnem padcu denarne vrednosti. To načelo je vsekakor uporabno pri večini obrtoma podvzetih poslov in pri večini poslov dnevnega prometa, ni pa uporabno pri zahtevkih, ki naj upravičencu nudijo možnost nujne ali primerne eksistence, kot pri preživetninah, mezdah itd.

Ko smo tako zopet zadeli na preživetnine, naj dostavimo samo še, da so preživetnine, seveda denarne, ker prihajajo samo te za valorizacijsko vprašanje v poštev, edina nesporna skupina zahtevkov, kateri se tako v sodstvu kot v teoriji valorizacija priznava in sicer tudi od tistih nominalistov, ki se drže imenske vrednosti bodisi načelno, bodisi zaradi vezanosti po pozitivni zakonodaji (prim. Scaduto, str. 192 nasl.). Zato mislimo, da je preglednejše, da zanje ne otvorimo še ene, četrte skupine, temveč jih raje postavimo v nasprotje s prej navedenimi tremi, spornimi skupinami.

Posebnih predpisov, ki bi izključevali valorizacijo določenih vrst terjatev, ni. Razlogi, iz katerih odklanjajo nekateri pisci valorizacijo n. pr. pri denarnem posojilu, pri denarnih prejemkih iz službene pogodbe, pri zavarovalninah, pri hipotekarnih terjatvah, se opirajo zgolj na zasebno- ali narodnogospodarska razmotrivanja in prihajajo zato le de lege ferenda v poštev.

Našo sodno prakso iz dobe pred pravniškim kongresom v Ljubljani sta opisala dr. Pajnič v IV. letniku Pravnega Vestnika in v Spomenici za II. kongres jugoslovanskih prav-

nikov ter Eisner v *Zeitschrift für Ostrecht* 1927, str. 224.⁶¹ V splošnem lahko rečemo, da je nominalistična, oziroma če se smemo cum licencia poslužiti Stammlerjevega, za ugovor ex iure tertii skovanega izraza: „latentna tradicija pravnikov je, da valorizacije ni — toda z izjemami.“ Praksa je stala in še stoji na stališču nominalizma; valorizacija je samo izjemno dovoljena. Stalno so se valorizirale preživitnine, preživitki in priboljški, tudi dolgotrajni zakupi;⁶² „čiste denarne terjatve“: kupnina, mezda, posojilo se načeloma niso valorizirale. Praksa se je za svoje stališče s prsnim glasom globokega prepričanja sklicevala na naše in na avstrijske vrednotne predpise. Razumljivo; sodiščem je pač težko javno priznati posledice razvrednotenja domače valute;⁶³ tudi pri Savigny-ju smo opazili strahopočitanje pred denarnimi problemi.

Pri presoji prakse ne smemo izgubiti iz oči, da sta pogosto in naravno merodajni dve načeli čisto praktične narave: načelo pravične rešitve in načelo preproste rešitve. Po prvem načelu gre za to, kaj je za dotični konkretni primer pravično: pravičnost in concreto. Po drugem načelu gre za kratke in jasne obrazložitve, brez „katedrske navlake“; temu stremljenju se nominalizem prav dobro prilega. Eden ali drugi pravnik pa tudi laik s takim sojenjem ni zadovoljen in Heinrich Mann⁶⁴ glosira strupeno „... Iz imovitega moža, ki življenje premalo pozna, postane čez noč berač... Država s svojo inflacijo, sodniki s svojim Mark ist Mark, poskrbijo za to kar sami po sebi... Kot da bi imeli pravniki upravičen interes, vzbujati videz, da so najzanesljivejši zaščitniki vsakršnih zlorab.“ Razume se, da izhaja brez katedrske modrosti tudi tako zvana pravična sodba.

Pravniški kongres v Ljubljani l. 1926. je sklenil, da valorizacija zaradi ustaljenja valute ni več aktualna. Ta zaključek je bil samo plod zadrege; Eisner je že takrat (l. c. str. 228), Wahle pa že prej opozarjal (Valorisationsproblem str. 5), da je to zmeta. Pravni položaj je tembolj tragičen, ker datira glavni padec vrednote iz prvih povojnih let in vprav za to dobo ni prehodnih, intertemporalnih določb iz-

⁶¹ Zbirka Slov. Pravnika št. 14, 80, 81, 100, 343, 451. Pretežno so se valorizirale tudi odpravščine in je v toliko popraviti opombo 27 na strani 216 Slov. Pravnika 1938.

⁶² Valorizacija eksistenčnega minima v izvršbi, valorizacija osnovnih deležev pri d. z o. z. itd. nas tu ne zanima.

⁶³ Nussbaum str. 144.

⁶⁴ Sieben Jahre Chronik der Gedanken und Vorgänge str. 387, 385.

vzemši razmerje 4 : 1. Še dandanes niso redki primeri „pravih“ in „nepravih“ valorizacijskih pravnih in sodstvo niha še vedno med izjemo in pravilom, kot je nihalo pred kongresno resolucijo. Pozdraviti je le, da se nekatere določbe izza kongresa pri odklanjanju valorizacije ne sklicujejo več na vrednotne predpise, temveč se omejujejo na izrek, da za valorizacijo „ni zakonite podlage“. Res pa je, da nekateri tipični primeri zaradi ustaljenja vrednote ne prihajajo več pred sodišče: valorizacija odškodnin, posebno zaradi mudnosti dolžnika itd. Nekatera vprašanja so izgubila ostrino tudi zaradi tega, ker je bilo sojenje pospešeno. Vsi ti ukrepi od finančne in sodnouppravne strani so seveda samo paliativne narave; valorizacija „kot problem zasebnega prava“ ostane vključ v temu na dnevnem redu.

V sledečem nekaj, večinoma neobjavljenih primerov s kratkim izvlečkom iz razlogov.

1. Kupna pogodba.

Rv 243/33: Hiša je bila l. 1915. prodana za 90.000 K, plačljivih v 15-tih letnih obrokih po 6000 K. Ko je poslal kupec l. 1926. 1500 din, je prodajalec zahteval 60.000 din. Vrhovno sodišče je zahtevek zavrnilo iz razloga, da gre po § 1055 odz. pri kupnini za čisto denarno terjatev, pri kateri plačilo v gotovini ni zgolj oblika izpolnitve, kot n. pr. pri preživnini, nego izpolnjuje denar celokupno vsebino obveze. Ker stranke glede plačila niso nič posebnega dogovorile, se je ozirati na posebne predpise, omenjene v § 986 odz., ki velja zaradi odstavka IX uvodnega patenta odz. na splošno in ne samo pri posojilu. Sodba navaja nato avstrijske in naše vrednotne predpise, se sklicuje zlasti na čl. 12 pravilnika „Č“ in nadaljuje, da bi prodajalec res določil prodajno ceno na drug način, če bi predvidel tak padec valute; valorizacije pa ne more zahtevati, ker si zadevno ni nič izgovoril. Nepredvideni padec valute more v gotovih primerih tudi pri kupni pogodbi utemeljiti zahtevek na razvezo pogodbe po §§ 869, 871 v zvezi s § 934 odz., toda tožbeni zahtevek na to ne gre. Tudi če je prodajalec res hotel s prodajo hiše doseči stalen vir za preživež, se obveza kupca vendar le ne znači kot preživninska obveza, marveč kot kupnina (§ 901).

2. Posojilo.

Rv 460/33: Pri štetju gotovine l. 1915. je bila dogovorjena vrnitev tako, da upnik zaradi valutarnih sprememb ne sme trpeti nobene škode, zlasti ne zaradi razvrednotenja

denarja, ampak mora dobiti polno vrednost odštete vsote. Valorizacija je bila odklonjena s pozivom na v poštrev prihajajočo zakonodajo finančnega značaja, na katero nakaže § 986 v zvezi z odstavkom IX odz. Iz posvetovalnih zapisnikov pri redakciji odz. izhaja vodilna misel, odkazati vprašanja vračila posojil na vsakokratno posebno zakonodajo finančnega značaja; že takrat je imel prvo besedo minister za finance, ne pa minister pravde in se na tem do danes ni nič spremenilo. Po tej zakonodaji je tako kronskodinarska kot tudi dinarska novčanica zakonito plačilno sredstvo po svoji imenski vrednosti. Razvrednotenje novca zato ne pomeni za upnika v pravnem pogledu nikake škode; kdor je odštel leta 1915. znesek 6000 K, dobi v pravnem pogledu ravno isto vrednost nazaj, če sprejme leta 1931. znesek 1500 din. Škoda pa, ki jo zatrjuje tožitelj z ozirom na posebni dogovor o vračilu posojila, ni sklepčno obrazložena, kajti vsebina dotičnega dogovora ni zadosti določena in sodišče ne more samovoljno suprirati neizraženo voljo strank.

3. „Delovna“ razmerja.⁶⁵

Rv 638/30: Tožitelj je delal na posestvu rajnega brata na njegovo izjavo, da bo z vsem preskrbljen, če bo delal; dediči so z njim grdo ravnali, tako da ni mogel več prestati in zahteva zaradi izjalovljene starostne oskrbe nadomestek za opravljeno, neplačano delo zadnjih 8 let po vrednosti ob času, ko je bila tožba vložena. Tej zahtevi je bilo ugodeno iz razloga, da je pravično, da dobi tožitelj plačilo za delo po sedanji vrednosti enakega dela.

Rv 283/36: Tožiteljica je prišla na posestvo pomagat, ko je svak odrinil na vojsko; trdi, da ji je svak obljubil „doto“ za delo. Sodišča so smatrala, da gre za službeno pogodbo po § 1151 odz. Zahtevana valorizacija „mezde“ je bila odklonjena iz razloga, da ni zakonite podlage za valorizacijo denarnih prejemkov iz službene pogodbe in ker je ta primer bistveno drugačen kot primer Rv 638/30.

Rv 799/38: Tožiteljica je prišla leta 1890. kot sorodnica k hiši in je opravljala do poroke vsa domača dela. Z zadolžnico iz leta 1905. ji je posestnik obljubil 2000 K v „ve-

⁶⁵ Prim. Lapajne, Reparacije civ. prava XXVII: 2: a; Ehrenzweig §§ 422: III in 457: II; Koledar Mohorjeve družbe 1924 str. 46 in Slov. Pravnik 1938 str. 215; §§ 1172, 1173 odz. pred novelo, § 612 nemškega odz. in čl. 320, 334 švic. oblig. prava; odločbe Themis VI, 5, Sl. Pravnik št. 292, 361. Te „odpravišine“ je seveda ločiti od „odpravnin“ v smislu §§ 333 obrt. zak.

ljavni vrsti denarja“ kot „zagotovilo na njen dedni delež“ in na dan poroke to zadolžnico tudi izročil. Pozneje je izročil celo posestvo ženi, ki je prevzela zadevnih 2000 K v svojo plačilno obvezo. Tožiteljica je zahtevala valorizacijo zneska 2000 K po ključu 1 : 13. Druga stopnja je priznala tožiteljici 10.000 din in vrhovno sodišče je ta izrek potrdilo iz razlogov, da ena stranka ne sme imeti škode od koristi druge stranke. Ne gre za valorizacijo zneska iz zadolžnice, temveč za določitev višine toženkine obveze po § 369 cpr. Na tej podlagi se pokaže znesek 10.000 din kot primeren.

4. Razdružitve skupnosti in odpravščine.

Rv 813/27 (Themis VIII, 879): Tožiteljica je dobila od brata ob poroki leta 1898. v zlatnini, srebrnini in blagu dogovorjeno vrednost 400 gld. in sta stranki določili, da mora tožiteljica to vsoto doprinesiti, ako zahteva svoj delež na domačiji (očinstvu). Ko je tožila tožiteljica na delitev skupnosti proti plačilu 200 din, je bilo tožbenemu zahtevku ugodeno, toda proti temu, da donese tožiteljica tožencu oni denarni znesek, ki odgovarja vrednosti 400 gld. na dan dogovora, ker ne gre za plačilo nominalnega zneska 400 gld., temveč za doprinos vrednosti, katero se je tožiteljica pogodbeno zavezala vrniti, ako bo svoj delež na posestvu zahtevala. Za obveznostno pravo velja načelo integritete dajatve in protidajatve. Merilo vrednosti samo mora vrednost pojmovno tudi v resnici predstavljati in ta vrednost mora biti kar najbolj stalna; kadar se spreminja vrednost denarne edinice, se spreminja tudi številka, ki označuje merjeno vrednost stvari.

Rv 842/29: Oče je leta 1912. izročil sinu posestvo, ki je bilo v pogodbi cenjeno na 16.000 K, 8-letni hčeri pa je izgovoril 1800 K. Ob času pravde leta 1928. je bilo posestvo ocenjeno na 249.633 din, leta 1912. pa pravilno na 88.000 K. Hčeri je bil priznan znesek 18.000 din, ker je bil znesek 1800 K določen očitno v sorazmerju s takratno vrednostjo posestva in ga je smatrati samo za merilo obveze, ne pa za običajen denarni dolg. Pri sedanjih razmerah znesek 1800 K gospodarsko sploh ne prihaja v poštev, zlasti ne za ustanovitve eksistence ali za doto.

Rv 163/32: Leta 1911. določena odpravščina 2700 K je bila po § 273 cpr. valorizirana na 20.000 din iz razloga, da ima tožitelj po volji strank dobiti sorazmeren delež na vrednosti domačije. Zakon z dne 31. decembra 1921 je določil

razmerje dinarja 1 : 4 proti oni kroni, ki je bila takrat v obtočku, ne pa proti predvojni kroni, ki je leta 1921. ni bilo več.

Rv 174/32 in Rv 175/32: V izročilni pogodbi iz leta 1909. so bile določene za prevzemnikove sorojence odpravščine po 1200 K, ki zapadejo ob polnoletnosti ali prejšnji spremembi stanu. Prevzemnik, ki je že izplačal po 300 din, je bil obsojen, plačati še po 8000 din; že plačani znesek 500 din je premajhen, da bi mogel biti upoštevan. Odpravščina predstavlja delež na vrednosti domačije in mora dobiti upnik sorazmerni delež na sedanji vrednosti domačije. Ne gre za denarni dolg in torej ne za valorizacijo, temveč za to, da se pogodba tako izpolni, kot so jo stranke ob sklepu zamislile.

Mjesečnik 1935, str. 423: Odpravščina 3000 K je bila valorizirana na 24.000 din, toda prva stopnja priznava upniku samo polovico, ker morata posledice takih gospodarskih katastrof trpeti obe stranki po enakih delih. Druga in tretja stopnja priznavata tožitelju 24.000 din, ker ne gre za čisto denarno terjatev, temveč za vrednost, izraženo v denarju. Valorizacija je dopustna v celem obsegu, ker bi sicer ena stranka obogatela na škodo druge.

Rv 329/35: Oče je leta 1915. na podlagi dedne pogodbe podedoval z 2 hčerama posestvo po $\frac{1}{2}$ in ga zaradi izgovorjene prevzemne pravice v celoti prevzel proti temu, da plača hčerama po zapuščinski cinitvi à 548.42 K ob polnoletnosti. Hčeri sta z zahtevo po valorizaciji propadli iz razloga, da je zapuščinski dogovor odplaten posel, ki se pač more spodbijati po § 934 odz., ne more se pa zahtevati valorizacija, ker je po vrednotni zakonodaji, na katero se sklicuje § 986 odz., predvojna krona enaka povojni, 4 povojne krone pa so enake dinarju.

Rv 735/36: Mož je doprinesel leta 1921. v imovinsko skupnost 120.000 K gotovine, žena posestvo po takratni cinitvi v vrednosti 5200 K, ob razdružitvi (§ 1264 odz.) je bila skupna imovina cenjena na 31.000 din, oziroma 18.000 din čistih; primanjkljaj znaša 13.000 din. Vsak zakonec trpi polovico primanjkljaja. Vrednost prinosov je računati po takratni (imenski) vrednosti na dan prinosu. Možu gre 30.000 manj 6500 din, t. j. 23.500 din. Toda delitev ima mejo v čisti vrednosti skupne imovine; zato gre možu na breme žene, kateri pripade posestvo nazaj, znesek 18.000 din v celoti, ne pa več.

Rv 257/38: Mož je doprinesel leta 1918. v zakonsko skupnost gotovino in premičnino, žena pa posestvo. Razdružitve po § 1264 odz. se je zahtevala leta 1936. Glede medsebojnega

obračuna velja, da je pri osnovnih sestavinah skupne imovine vzpostaviti prejšnje stanje in sicer po notranji vrednosti ob času vnosa; zboljšanja in poslabšanja, dobiček in zguba pa se delita po enakih delih. Denarni vnosi, izvršeni v avstrijskih kronah, se imajo preračunati na dinarje po zakonu z dne 31. decembra 1921 v razmerju 4 : 1, ker ni nikakega predpisa, ki bi v takih primerih dopuščal kakršen koli drug način valorizacije. Žena ima dobiti nazaj posestvo s priteklino in je kakovostno razliko na teh stvareh vrednotiti po stanju ob času razdružitve skupnosti in s takrat veljavnim merilom.

5. Poslednjevoljne naredbe.

Rv 472/27 (Themis VIII, 721): V oporoki iz leta 1911. oz. 1914. na 100 K določena renta se valorizira na 600 din iz razlogov, da razvrednotenje denarja sicer ne zadeva zapuščine, temveč legatarja, ker je predvojna krona zenačena s povojno, slednja pa z $\frac{1}{4}$ dinarja. Toda sporna renta predstavlja priboljšek k pokojnini in gre torej za neke vrste volila preskrbe po analogiji §§ 672/3 odz.

Rv 613/35: V prej navedeni oporoki za drugo osebo določena renta 100 K se valorizira na 800 din iz razloga, da gre za preživninsko rento. Izvedenec je sicer postavil enačbo, po kateri je 100 K enako 1250 din, toda ker je življenjski standard v primeri s predvojnimi padel, ker se izmera razvrednotenja računsko ne da točno ugotoviti in glede na naloge, katere je zapustnik naložil zapuščini, je višino določiti po § 273 cpr. z zneskom 800 din.

V istem smislu tudi Rv 580/35, Rv 583/35 in Rv 590/35, ki se tičejo v isti oporoki na korist nadaljnjih oseb določenih rent. Valorizacija je bila dovoljena za naprej in za tri leta od tožbe nazaj.

Rv 246/36: Na podlagi prisojila 15. aprila 1890 je vknjižena poslednjevoljna stanovanjska pravica za upravičenca proti plačilu letnih 350 gld., ki se glasom poslednjevoljne naredbe ne smejo zvišati. Po zakonu o denarju kraljevine Jugoslavije 11. maja 1931 je zahteval hišni lastnik povišanje v razmerju 700 krat 12.377, kakršno je razmerje po kovinski vrednosti novega dinarja proti a. o. kroni. Zahtev je bil zavržen iz razlogov, da najemnina ni preskrbinska renta, da plačilo v zlatu ni bilo odrejeno; da ni ugotovljeno, da bi bil zapustnik mislil na primerno najemnino. Mogel je podeliti stanovanjsko pravico tudi brezplačno in

zato ni podlage za zaključek, da bi najemnino drugače določil, če bi računal z razvrednotenjem denarja.

Rv 241/35: Podjetnik je leta 1919. izročil enemu izmed otrok vse imetje za 26.419 K in si izgovoril preživitek. Umrli je leta 1929. V nujnem deležu prikrajšani sorojenci so tožili na dopolnitev in se je v pravdi ugotovilo, da je bil toženec obdarovan za 420.000 K. Zahtevek sorojencev, da naj se za leto 1919. v kronah ugotovljena vrednost zaradi določbe § 786 odz. valorizira glede na stanje v letu 1929 tako, da se pomnoži z 4.37 na podlagi primerjave žitnih cen, je bil zavrnjen iz razloga, da za to ni zakonite podlage.

Rv 438/25: Ako se je zapuščina cenila po vrednosti leta 1923., se mora tudi leta 1916. dani konferendum ceniti po vrednosti leta 1923. in po tej cenitvi prišteti k zapuščini.

6. Nezgodna renta.

Rv 370/38: Leta 1911. prisojena mesečna renta 30 K zaradi železniške nezgode se določa na mesečnih 300 din za naprej in za tri leta od tožbe nazaj iz razloga, da ne gre za čisto denarno terjatev in da torej o valorizaciji v pravem pomenu besede ni govora.

V. Zaključki.

1. De lege lata.

V naši vrednotni zakonodaji nominalistično načelo ni izraženo. Odz. je načelno valorističen; kolikor odkazuje na določbe drugih zakonov (odstavek IX uvodn. patenta, § 986), gre za gole prehodne določbe, ki morejo prihajati v poštev samo za takrat že nastale terjatve, samo intertemporalno. Z avstrijsko vrednoto je bila odpravljena *ex nunc* tudi avstrijska vrednotna zakonodaja. Posebni predpisi o valorizaciji, omenjeni v opombi 49, danes niso več praktični.

Valorizacija je torej načeloma, ne pa izjemno dopustna. Prepovedi bi morale biti ustanovljene z izrečnim predpisom. Takih predpisov ni.

2. De lege ferenda.

Važnosti predmeta odgovarja ogromno število načrtov in predlogov, ki hočejo rešiti problem na različne načine. Kratek pregled starejših načrtov nudi Scaduto (str. 208 nasl.), ki ne skriva dvomov, če se problem sploh dà rešiti

(str. 136). Precejšnja enotnost nazorov se more ugotoviti v dveh smereh. Prvič: posebni zakoni, s katerimi naj se določene terjatve pripuste k valorizaciji, se ne priporočajo, in drugič: vprašanje naj se uredi s pomočjo splošnega zakonskega navodila, ki mora biti dovolj prožno, da bo uporabljivo na različne in spreminjajoče se življenjske razmere. Posebni zakoni prihajajo v poštev samo, kolikor bi se zakonodavec odločil, da iz tehtnih razlogov valorizacijo določenih zahtevkov odkloni.

Koliko so načrti v drugih državah obrodili uspeh, bomo videli v naslednjem poglavju pod VI. Načrt našega jdz. se loteva vprašanja samo pri posojilu in kaže, vsaj v dvomu, na valoristično usmerjenost §§ 977, 978 (prim. Gjonović v Braniču 1939 str. 319). Tudi nima nikakih posebnih določb o denarju sploh, temveč samo nam že znane predpise odz. o ceni (§§ 337—340). To je vsekakor premalo. Kratek, pa vkljub temu dovolj obsežen in prožen je načrt sodniškega društva pri Reichsgericht-u, ki je objavljen v Deutsche Juristen Zeitung 1923, str. 441⁶⁶ in določa: 1. pri denarnih terjatvah, ki nastanejo po uzakonjenju načrta (Nemčija se priznava k nominalizmu!) in dospevajo več kot 30 dni po nastanku, se spreminja denarni znesek v istem razmerju kot draginjski indeks v razdobju med nastankom in dospelostjo terjatve; 2. pri dvostranskih pogodbah, kjer se je „gospodarska podlaga“⁶⁷ pravnega posla pred dospelostjo dajatve tako spremenila, da se dolžniku ne more pripisovati („zumuten“) izpolnitev obveze („nezmogljivost“), more vsaka stranka zahtevati spremembo pogodbe in če to ni na mestu, pogodbo odpovedati. Ta načrt je prikrojen na nominalistične zakonodaje in bi s potrebnimi spremembami mogel služiti kot dobra podlaga za dopolnitev norme § 1413 odz.

VI. Razgled po tujih zakonodajah.

Naš razgled ne bo obsežen in podroben, ker iz raznih vzrokov, tudi zaradi pomanjkanja virov, ne moremo doseči potrebne višine. Kdor pa bi razpolagal z vsemi podatki iz slovstva in sodstva, z zakoni in njihovimi materialijami in jih hotel dogmatično in kritično razmotriti, nato pa sistematično obdelati, bi se verjetno spomnil Prešernovega vzdih: „Dolgost življenja našega je kratka“.

Svetovna vojna iz različnih razlogov, zlasti zaradi narodnega bogastva, zaradi pametne finančne politike, zaradi

⁶⁶ Citirano po Scadutu str. 210.

⁶⁷ Örtmann, die Geschäftsgrundlage; prim. Klang str. 10, op. 10.

vojnih dogodkov in končnega vojaškega uspeha, v nekaterih državah ni imela preobčutnega vpliva na domačo vrednoto. To velja v prvi vrsti za Anglijo; v manjšem obsegu tudi za Francijo in Italijo, ki sta shajali tudi v povojnem času z nominalističnim načelom. Drugače je bilo to pri Nemčiji, Avstriji, Ogrski in pri Poljski, ki je nastala iz razvalin Rusije, Avstrije in Nemčije. V Nemčiji je vrednost marke padla do leta 1923. na eno biljoninko predvojne vrednosti, v Avstriji in na Ogrskem vrednost krone skoro na eno 15.000-inko. Približno na sredi med obema navedenima skupinama sta bili čsl. republika, kjer je predstavljala češka krona približno desetinko vrednosti zlate krone, in Jugoslavija, kjer je razvrednotenje krone⁶⁸ pripisovati tudi posebnim vzrokom. Zato je razumljivo, da tako kot prva skupina držav, tudi ČSR in Jugoslavija nista pristopili k izčrpni izdelavi valorizacijske zakonodaje; ni pa razumljivo, da je tako postopala tudi Avstrija.

Avstrija.⁶⁹

Videli smo že, da predpostavlja avstrijski zakonski nominalizem (čl. II zakona z dne 2. avgusta 1892 št. 128 drž. zak. v zvezi in s pozivom na § 989 odz.), da se imenska vrednost krije z notranjo vrednostjo. Taka zakonodaja ne more po svojem pravem smislu predstavljati nikake pomembne ovire valorizacijskim stremljenjem. Vkljub temu je avstrijska praksa valorizacijo načeloma odklanjala in jo samo izjemoma z različnimi jurističnimi operacijami v nekaterih primerih pripuščala. Zakonodaja jo je pripustila samo za določene terjatve in zahtevke, kar je argumento a contrario utrdilo nominalistično prakso. Stališče, kateremu se zlasti pravniki iz rajha niso mogli dovolj načuditi.

Poljska.⁷⁰

Najprej in najodločneje sta pristopili k valorizaciji znanost in praksa na Poljskem. Vodilno pravilo je bilo, da je valorizacija že po obstoječem zasebnopravnem redu na-

⁶⁸ „krona : krajcar“; po Ingoliču, Soseska str. 31, v razmerju 1 : 40.

⁶⁹ Ehrenzweig § 298, V, VII; Klang; § 458, str. 310; §§ 790—4, str. 741; § 930, str. 869; § 1060, str. 984; § 1325, str. 135, 141; § 1327, str. 153; § 1332, str. 170; § 1334, str. 180, 181; § 1337, str. 191; Schlegelberger - Harmening, Rechtsvergleichendes Handwörterbuch, II. zvezek, str. 303 in tam navedeno nadaljnje slovstvo.

⁷⁰ Schlegelberger-Harmening l. c., str. 306; Zoll-Helczynski v Ostrecht 1925, str. 2 in 509 in tam navedeno nadaljnje slovstvo.

čeloma dopustna; zakonodavčeva naloga je samo, da določi podrobnosti, zlasti višino in izjeme. Zato je prišlo na Poljskem tudi najprej do zakonske ureditve; maja 1924 je izšla prva valorizacijska naredba, kateri so sledile potem še nekatere dodatne naredbe. Vsa ta zakonodaja se je gibala v kolikor toliko znosnem obsegu.

Od valorizacije so izključene nedospele menične in čekovne terjatve, terjatve iz tekočega računa, z izjemami tudi vloge pri denarnih zavodih; varščine in pologi; hipoteke v vrednosti do 100 zlotov. Posebne določbe veljajo za terjatve iz rabokupne in zavarovalne pogodbe, dalje za obveznice javnopravnih teles. Pri že izvršenih plačilih je valorizacija samo takrat mogoča, če si jo je upnik pri plačilu pridržal. Že izbrisane hipoteke se ne vpišejo na novo. Valorizacija ne sme spodkopati gospodarskega obstoja dolžnikovega; če bi moralo pri vzamejnih pogodbah priti do očitnega oškodovanja ene stranke, sme sodišče pogodbo razvezati in spoznati na vračilo že plačanih denarnih zneskov v valoriziranem obsegu. Višina valorizacije se določi po normalnih postavkah naredbe, katere pa more sodišče z ozirom na okolnosti konkretnega primera v določenih mejah spremeniti. Pri posojilih (in nekaterih denarnih vlogah) sme dolžnik prositi za odlog.

Nemčija.⁷¹

Pri obstoječem zakonskem nominalizmu in pri katastrofalno padajoči vrednosti denarja sta si skušali znanost in praksa pomagati z že znanimi prijemi: gospodarska nemočnost in nezmogljivost dajatve; clausula rebus sic stantibus; Örtmannova gospodarska podlaga posla; ekvivalenca dajatve in protidajatve. Slednjič se je praksa stalno oprijela določbe § 242 BGB, po kateri se morajo pogodbe tako izpolniti, kot zahteva zaupanje v poštenje z ozirom na običaje rednega prometa. Na tej podlagi je izdelal Reichsgericht v svojih odločbah v podrobnostih celo doktrino, ki se je imenovala „die freie Aufwertung“ in bila pozneje za obsežno področje zasebnopravnih zahtevkov tudi zakonito priznana.

Finančna uprava je s skrbjo opazovala ta razvoj, ker je nameravala obdačiti valorizacijske dobičke dolžnikov; ko je Reichsgericht z odločbo 28. novembra 1923 tudi pri hipotekah načeloma priznal valorizacijo, je skušala doseči za-

⁷¹ Schlegelberger-Harmening l. c., str. 288 nasl.; članki v Deutsche Jur. Ztg., letniki 1925 do 1929 in tam navedeno nadaljnje ogromno slovnstvo.

konodajno prepoved valorizacije. Toda bilo je že prepozno, dasi so se poleg finančne uprave tudi močne organizacije in politične tvorbe valorizaciji protivile. V javnosti so se pojavili celo glasovi, ki so skušali ovreči zakonito načelo nominalizma, n. pr. Deutsche Jur. Ztg. 1925, str. 229.

Najprej je bilo izdanih nekaj posebnih zakonov glede valorizacije zahtevkov iz preživitnih in rabokupnih razmerij itd., nato je sledil splošni valorizacijski zakon z dne 16. julija 1925 z 88 obsežnimi paragrafi in številnimi in obsežnimi izvršilnimi naredbami, dopolnilnimi zakoni, deželnimi zakoni in naredbami. Nekatere določbe, posebno glede hipotek, so morale biti s poznejšimi zakoni spremenjene. Ker je zaradi valorizacijskih odločb trpela tudi preglednost zemljiških knjig, je bila potrebna še nadaljnja zakonodaja o ureditvi zemljiškoknjižnih vpisov. Skratka, iz valorizacijskega zakona je nastal cel kodeks, čigar komentarji se po obsežnosti brez skrbi kosajo z Neumannom.

Po nemškem pravu se ne valorizirajo, z določenimi izjemami, posojila, terjatve iz tekočega računa, oziroma kontokorenta in bančna dobroimetja. Ostali zahtevki se dele na dve skupini. V prvo skupino spadajo hipoteke in hipotечно zavarovane terjatve, industrijske obligacije, zastavni listi, hranilne vloge, zavarovalne pogodbe. Značilno za to skupino je, da je valorizacija „izčrpno“ in dokončno urejena v zakonu samem ali v posebnih predpisih, izdanih v izvršilnih naredbah rajha ali dežel. Glede višine veljajo stalni, toda zelo različni, zakonito predvideni stavki. V drugo skupino spadajo „vsi drugi zahtevki“, katere pa zakon vendarle tudi še sam našteva. Za to skupino velja „prosta presoja“, t. j. „die freie Aufwertung“ po načelih, izdelanih od vrhovnega sodišča. Vendar si zakonodavec ne more kaj, da bi tudi on ne postavil nekaterih pravil; n. pr. glede valorizacije „imovinskih naložb“, pri čemer je določitev pojma imovinske naložbe zopet prepuščena praksi vrhovnega sodišča, višino samo pa omejuje zakon sam. Zakon odreja n. pr. tudi, da določenih zahtevkov ni podrediti določbam o imovinskih naložbah: zahtevke iz vzajemnih pogodb. Pri drugi skupini se višina valorizacije določi individualno po okoliščinah konkretnega primera.

Značilno za nemško pravo je, da se smatra že izvršeno plačilo po nominalni vrednosti samo za delno plačilo. Pri prometnih (trgovskih, obrtnih) poslih se pri tem ne sega čez 15. avgust 1922 nazaj, ker je do takrat trgovski svet sam vztrajal pri načelu, da je marka enaka marki. Pri drugih poslih se dovoljuje valorizacija za nazaj, kadar pre-

sega nesorazmerje med vrednostjo dajatve protidajatve $\frac{1}{3}$, vendar se smatra, da se je upnik zamolčal, če valorizacije „pravočasno“ ne zahteva. Po načelu povratne valorizacije je moglo priti tudi do zopetnega vpisa že izbrisanih hipotek.

Valorizacijska zakonodaja je v Nemčiji vzbudila mnogo hrupnih protestov. Nekaj časa je celo izgledalo, da bo prišlo do ljudskega glasovanja. Potem so se s potekom časa duhovi pomirili in se z novim pravnim stanjem in prakso kolikor toliko („im Grossen und Ganzen“) zadovoljili.

Ogrska.⁷²

Znano je, da na Ogrskem ni pisanega splošnega zasebnega prava. Zato praksa s te strani ni imela nobenih ovir. Toda zakonski članek XII/1921 vzdržuje načelo, da je krona enaka kroni. Vkljub temu je praksa ogrske kurije krenila na isto pot, kot praksa na Poljskem in na Nemškem, češ da iz razlogov pravičnosti valorizacije ni moči odrekati. V splošnem je bil razvoj judikature isti kot na Nemškem; začelo se je pri vzajemnih pogodbah, kjer se je dovolil dolžniku odstop od pogodbe, če bi stvarna dajatev dovedla do gospodarskega poloma dolžnika; pozneje tudi že, če bi bila gospodarsko nezmogljiva in sprememba gospodarskih in valutarnih razmer v naprej ni bila predvidljiva. Nato je prešla praksa k ekvivalenčni teoriji v namenu, da vzdrži pogodbo s prilagodenostjo vsebine v veljavi. Kot pravni naslov valorizacije je veljala od začetka odškodnina, posebno pri krivdni zamudi dolžnika, pozneje nepredvideno razvrednotenje denarja kot splošna narodna nesreča in vis maior; skupnost usode („Schicksalsgemeinschaft“) prepoveduje, da bi se posledice take nesreče naložile na rame samo eni stranki; tudi upnik mora nekaj žrtvovati, ker je nemogoče dokazati, da bi svojo imovino iz tega vsesplošnega poloma nezmanjšano rešil. Začetkoma se je valorizacija dovoljevala stoddostno, pozneje je prišlo na površje načelo individualne valorizacije, ki se ozira na razmere konkretnega primera. Načeloma se dovoljuje valorizacija vsem zahtevkom, kolikor niso podani tehtni razlogi za izključitev valorizacije pri posameznih vrstah zahtevkov, kot n. pr. pri posojilu, če valorizacija ni dogovorjena, nadalje pri vlogah v denarnih zavodih in hranilnicah, terjatvah iz tekočega računa in iz zavarovalne pogodbe.

⁷² Schlegelberger-Harmening l. c., str. 304; Almási v Ostrecht 1926, str. 788; Schuster, ravnotam, str. 1053, 1061 in v Ostrecht 1927, str. 285; isti v Zeitschrift für Ostrecht 1929, str. 647.

Naredba štev. 950/1923 ME je določila, da se morejo v zlatu efektivno plačljive obveze poravnati z vsakim zakonitim plačilnim sredstvom po določenem tečaju; če bi se tako določeni znesek izkazal kot „krivičen ali nezmogljiv“ za dolžnika, more sodišče na predlog vsoto znižati, oziroma dovoliti odlog.

Do splošne zakonske ureditve je prišlo šele z zakonskim člankom XII/1928 (nemški prevod v *Zeitschrift für Ostrecht* 1928 str. 651) in sicer potem, ko je bila dosežena stabilizacija ogrske valute že z dnem 1. julija 1924 in ko je bila z dne 1. januarja 1927 stavljen v promet nova vrednota pengö. Zakonski članek XII/1928 obsega 38 zelo dolgih paragrafov in se ne odlikuje po dobri sistematiki. V marsikateri točki se postavlja vprava na nasprotno stališče, kot pa ga je postavila praksa kr. kurije.

Valorizacija je dovoljena samo v toliko, kolikor jo zakon dopušča in sicer na predlog, ki ga je staviti v roku 1 leta. Ne valorizirajo se: posojila z obsežnimi izjemami, katere pa je glede na nerodno sistematiko zakona zelo težko določiti; dalje terjatve iz menic, čekov, trgovskih nakaznic in tekočega računa, iz vrednostnih papirjev in zavarovalne pogodbe, kolikor zakon sam ne dovoljuje izjem; z istimi omejitvami varščine; potem terjatve zoper državo in javnopravna telesa z izjemo odškodnin za razlastitev, najemnin in zakupnin. Glede višine velja načelo individualne valorizacije; v vsakem konkretnem primeru je upoštevati imovinske razmere strank, gospodarski smoter zahtevka, predvidljivost razvrednotenja, možnost zavarovanja zoper razvrednotenje (s tem je uzakonjeno, da se stranke na stalnost državne vrednote ne smejo zanašati), dalje zamudnost upnika pri izterjanju, obogačenje dolžnika zaradi razvrednotenja in če tako obogačenje še vedno obstoji. Valorizacija že plačanih terjatev ni dopustna. Pri zahtevkih iz rodbinskega in dednega prava je gledati za pravično zenačenje in izravnaje. Hipoteke se načeloma ne valorizirajo, kar se tiče stvarne pravice. Če je valorizacija sicer po zakonu izključena, je ipak dovoljena, kadar je dolžnik v krivdni zamudi.

Glede ogrske valorizacijske zakonodaje so se pojavila mnjenja, da je bilo prejšnje zakonito stanje, ko je zadevo presojala praksa po prostem preudarku, mnogo boljše.

Tako Poljska kot Nemčija in Ogrska so izvedle valorizacijsko zakonodajo v zvezi s stabilizacijo vrednote in uvedbo nove državne vrednote. Avstrija je tudi uvedla novo

vrednoto, ko je dosegla v tem pogledu stabiliziranje; toda, kot že povedano, k splošni valorizacijski zakonodaji ni pristopila.

Kazenskopravno dokazovanje resničnosti.

Dr. Metod Dolenc.

(Konec.)

X. Zakonodavec dopušča za kazniva dejanja, ki se preganjajo po službeni dolžnosti, dokaz resničnosti, ki more biti doprinešen samó s pravnomočno obsodbo. Pri tem ne dela razlike, ali je obsodba zastran kaznivega dejanja, izrečene ali raznašane obdolžitve: a) že izšla, b) ali je v toku ustrezní postopek, c) ali se pregon zbog očitanege dejanja v tem primeru še pričel ni. Vsekakor mora nastopiti pravnomočnost obsodbe pred koncem razprave glede klevete. Kako se odražajo ti primeri v praksi?

K a) Obsodba je vselej materialnopravna sodba (§ 281 skp.) in se mora nanašati vprav na predmet klevete, čeprav bi bila v isti sodbi izrečena oprostitev od obtožbe v nekih drugih točkah. Obsodilni izrek se mora glasiti tako, da obsega vprav v kleveti vsebovan delikt, ki se preganja po službeni dolžnosti. Da se za malenkostne razlike v tem oziru ne more trditi nasprotno, leži na dlani; gre le za bistvene momente, ki morajo biti v skladu. Ako je bil nekdo obsojen, da je v času velesejma potegnil drugemu iz žepa na razstavišču denarnico, pa se kleveta glasi, da je to storil v gostilni izven razstavišča, je identičnost dejanja dana, kakor hitro o individualnosti edine tatvine krajevno in časovno ni dvoma. Odločujejo o tem predpisi, ki veljajo o individualizaciji za razmerje med obtožnico in obsodbo.³⁰ Ali je bila obsodba izdana od pristojnega sodišča, treba presojati po določbah skp. Sodišča tujih držav ne prihajajo v poštev.^{30a} Od naših sodišč pa morejo tu obveljati tista, ki odločajo v stvari dokončno. Ni dokaz obsodbe dan, ako je kasacijsko sodišče na zahtevo vrhovnega toži-

³⁰ Gl. Dolenc, Sodni kazenski postopek, str. 231, 267 = „Ne bis in idem!“ se zahteva. Prim. tudi odločbo kas. sod. v Beogradu, z dne 30. aprila 1934., Branič, 1934., str. 446, ki pravi: „Nije potrebno da optuženi dokaže istinitost svojih navoda u svima pojedinostima, već je dovoljno, da dokaže istinitost u njihovim bitnim delovima, koji čine suštinu dela klevete“.

^{30a} Frank, loc. cit., str. 117 pravi: „Nasuprot dostaje osuda inostranog krivičnog suda“, vendar ne utemeljuje te trditve.

telja za zaščito zakona v konkretnem primeru spoznalo, da je bil obdolženec s sodbo, s katero je bil zakon kršen, neopravičeno obsojen, pa ga je oprostilo. Taki odločbi kasacijskega sodišča nasproti tudi „pravnomočna obsodba“ pristojnega sodišča ne more več kot pravnomočna obveljati. Dokler pa postopanje radi zahteve za zaščito zakona ni skončano, se nanj ne more sklicevati nobena stranka. Sodišču ni treba odlagati sojenja v tožbi A. Aja. zoper N. Na., če le-ta producira že izdano obsodbo A. Aja. Pokrenitev postopka na zahtevo za zaščito zakona ne leži v rokah strank, ampak vrhovnega državnega tožilca, ki postopa *motu proprio* le fakultativno, t. j. če se mu zdi to umestno ali potrebno. Drugače pa bo stvar, če je v toku postopek radi obnove glede dejanja, katerega je bil A. A. obsojen. Tu pa bo treba obligatorno počakati, postopek v pravdi A. Aja. zoper N. Na. odložiti. Saj je zahteva po obnovi pravica, ki je strankama pridržana. To se ujema tudi z načeli določbe § 368 skp.

Da je treba obsodbo, pri kateri je izvršitev kazni zastarana (§ 81 kz.), smatrati za dokaz storitve, sledi iz tega, kar smo že omenili.

Quid iuris, če je bila obsodba izrečena pogojno?

α) Če preskusna doba še ni pretekla, velja, samo po sebi umevno, pravnomočna obsodba za dokaz resničnosti. Taki-
sto, če je pretekla, pa je bila izvršitev kazni odrejena. β) Če je preskusna doba pretekla brezprikorno ter sodišče ni odredilo izvršitve kazni (§ 68 kz.), se po našem mnenju ne sme reči, da je prišla obsodba ob vso svojo moč, dasi se smatra, da obsojenec niti ni obsojen na kazen.³¹ Sodbâ, ki ne izrečejo nobene kazni, imamo več: n. pr. po §§ 298, 159 (ko je objava sodne sodbe potrebna) kz. v zvezi z določbo § 281, števil. 3., skp.: Saj ostane vedno izrek o stroških, o odškodnini zasebnega udeleženca v moči! Če se niti z izbrisom obsodbe po § 90, odst. 2., kz. ne smejo žaliti pravice tretjih oseb do povračila škode, se mora tudi reči, da pri pogojni obsodbi oškodovanec ne izgubi pravice do odškodnine. Temelj obsodbe ostane; zasebni udeleženec se sme nanj sklicevati kot izvršilni naslov. Torej se bo smel sklicevati storilec klevete (N. N.) na to ob-

³¹ O tem gl. Dolenc, Pravne posledice pogojne obsodbe, čije kazen ni bila izvršena. Slov. Prav. 1933, str. 1—17. Že tu smo na str. 15. opozarjali na potrebo, da se smatra pogojna obsodba za dokaz resničnosti predmetnega kaznivega dejanja. Priznamo, da je pravilnost našega mnenja sporna; mislimo pa da so ravno naslednja izvajanja trden dokaz za naše mnenje.

sodbo kot dokaz storjenega kaznivega dejanja.

Kar se tiče obsodbe v primeru, da je dosegel obsojenec (v pravdi radi klevete: A. A.) po pravomočnosti sodbe amnestijo,^{31a} ne more biti dvoma, da velja obsodba za dokaz kaznivega dejanja tudi še po amnestiji.

Drugačen položaj pa nastane, če pride do rehabilitacije glede kaznivega dejanja in iz tega vzroka do izbrisa sodbe. Recimo: N. N. izreče zoper A. Aja obdolžitev, da je le-tá njemu poneveril (utajil) zlato uro, vredno 2000 din. A. A. je bil res obsojen, je kazen prestal, dosegel pa je pred 2 letoma rehabilitacijo. N. N. je v postopku zoper A. Aja pač stavil predlog na kaznovanje, ni pa zahteval kot zasebni udeleženec odškodnine, češ saj A. A. tako nič nima. Ko pa postane A. A. pozneje imovit, sme vendarle od njega zahtevati odškodnino³² in se po § 364 cpp. sklicevati na vsebino sodbe kazenskega sodišča, „kolikor se naša ta na dokaz in vračunljivost dotičnega kaznivega dejanja“. Z izbrisom obsodbe pa se po § 90 kz. ne smejo žaliti pravice tretjih oseb do povračila škode. N. N. je gotovo „tretja oseba“. Torej bomo ločili primer, da rehabilitacija ni izbrisala vseh posledic, od primera, da je imela vprav ta učinek. V prvem primeru po naših izvajanjih rehabilitacija ne more imeti nobenega vpliva v tem pravcu, da bi obsodba A. Aja v pravdi radi klevete, ki jo je naperil zoper N. N., le-temu, tožencu, ne mogla služiti za dokaz resničnosti, da mu je A. A. poneveril zlato uro. V drugo navedenem primeru — v katerem gre pač za drugačen delikt, ne zoper imovino — pa bomo morali smatrati prav isto za pravilno. Prvič nas sili k temu določba § 364 cpp. kot *legis posterioris*, ki to odreja brez vsake utesnitve. Drugič bi morali, če bi o tem še dvomili, uvaževati, da gre za rešitev vprašanja o krivdi N. Na in da se mora v tem pogledu postopati *in dubio pro reo*. Tudi to bi morali upoštevati, da izbris sodbe ne učinkuje v vsakem primeru kot izbris (gl. § 482, odst. 3., skp.). Prav posebno bi morala praksa paziti na primere klevete, ki očitajo dejanje, kvalificirano za prekršek. Saj velja tu rehabilitacija po pravu (*r. de droit*).

K b) Postopek zoper A. Aja. je v toku, državni tožilec je stavil preganjalni predlog. V pravdi radi klevete, ki jo je naperil A. A. zoper N. Na., se glavna, odn. ustna razprava še ne odredi, ampak počaka se obligatorno, da izide sodba

^{31a} Enako: Frank, loc. cit., str. 117.

³² Ni da bi morala biti že zastarana; saj je lahko priznana.

in postane pravnomočna. Zastaranje v tem času ne teče; saj se preganjanje N. Na. radi klevete do pravnomočnosti ne sme nadaljevati (§ 80 kz.). Postopanje v pravdi radi klevete se mora odgoditi, t. j. razprava se preloži na nedoločen čas po predpisih §§ 238, 240, odn. 241 skp. Odložitev je tu lahko preložitev ali pa samo prekinitev.

K c) Če se postopek še ni pričel, ker državni tožilec še ni stavil predloga na preganjanje pri okrožnem sodišču (§ 1, odst. 3. skp) ali ker se postopek pri okrajnem sodišču od nobenega upravičenca še ni pokrenil (§ 375 skp.), se morajo spisi predložiti državnemu tožilcu, da stavi ustrezne predloge. Če stavi le-ta preganjalni predlog, gre postopek radi očitane kaznivega dejanja svojo pot dalje. Če državni tožilec takšnega predloga ne stavi ali ga pozneje umakne, sme na njegovo mesto stopiti oškodovanec, ki se je bil v svojstvu zasebnega udeleženca pridružil kazenskemu postopku (§ 1, odst. 4., § 53 skp). Če pride do pravnomočne obsodbe na pregon zasebnega udeleženca kot subsidiarnega tožilca, velja to prav tako, kakor da bi jo bil državni tožilec izvojeval. Vendar moramo upoštevati, da je oškodovanec lahko toženec N. N. v pravdi radi klevete, da pa to ni vedno tako! Recimo, da očita N. N. A. Aja., da ima, kar mu je žena prinesla, kot doto, ki pa jo je ona izvabila na kvar drugih dedičev — po navodilih A. Aja. — od očeta. Ta, oče, pa niti pričati noče zoper hčerko, ker jo noče upropastiti, kamoli, da bi jo ovadil radi kaznivega dejanja prevare ali pod. V takšnem primeru N. N. nima nobenega sredstva na razpolago, da bi prisilil pravega oškodovanca k priglasitvi za zasebnega udeleženca ali do subsidiarne tožbe. N. N. ne more dokazati resničnosti svoje trditve in bo obsojen.

XI. Po teh izvajanjih moramo zlasti za prakso podčrtati, da obstoji *praesumptio iuris et de iure* (gl. pogl. IX.) samo v tistih primerih, kjer pride do pravnomočne obsodbe sodišča, pristojnega za to kaznivo dejanje, dalje, da je vsebina tenorja obsodbe tisto dokazilo, ki dokazuje absolutno resničnost činja, namreč tistih, ki so skupne tenorju obsodbe in vsebini klevete. Malenkostne formalne ali postranske razlike ne prihajajo v poštev. Glavno je, da je stvar v bistvu individualizirana po kraju in času, kakor smo že zgoraj izvajali. Pomoč pri razlagi pa bo — seveda nujno — utemeljitev dokazov v razlogih sodbe. Kjer se vsebina obsodbe in predmeta klevete ne ujemata, tam se

dokaz resničnosti ni posrečil, pa se tudi ne da več nadomestiti po kakšnem posebnem postopanju.³³ V tem je bistvo omenjene ostre *praesumptionis*, ki se da tudi *de lege ferenda* dobro razumeti. Ne gre, da bi zakonodavec, ki hoče pravni red s kazenskim pravosodjem posebno podpreti, dopuščal možnost, da bi o istem kaznivem dejanju presoјalo eno sodišče v obsodilnem, drugo v oprostilnem smislu. To bi se utegnilo tuptam zgoditi, vselej pa bi nastal tu kaos, ki bi zaupanje v pravičnost do tal razmajal. Saj sta obe sodišči reprezentantini isti države, a ta ne sme reči, sedaj in tu velja „to“, drugič in tam pa — „ne-to“.

Zakonodavec pa je moral upoštevati, da nastane v praksi nemalokdaj položaj, ko o nekem kaznivem dejanju sploh ne more priti do sodbe, kamoli do obsodbe. Za takšne primere je moral nekaj predpisati. Storil je to tako, da jih je v drugem odst. § 311 kz. izločil iz zahteve, da se mora dokaz o resničnosti očitanih činjenic s a m o s pravnomočno obsodbo doprinesti, in je — logično sledi to iz tekstacije — odredil, da se v teh izjemnih primerih vrne vprašanje o dokazu resničnosti za kaznivo dejanje nazaj na pravilo prvega odstavka § 311 kz., t. j., da je dokaz resničnosti obdolženčeve trditve dopusten po splošnih predpisih skp. in če uspe, tudi razlog za ekskulpacijo.^{33a}

Kaj so „izločeni“ primeri, pri katerih je vendarle, dasi gre za očitek kaznivega dejanja, dopuščen dokaz resničnosti na drugačen način, ne samó z obsodbo? Dvoje vrst je odredil kz., to pa izčrpno, ne samo primeroma:

a) „če preganjanje ali sojenje oklevetane osebe ni dopustno.“ Kdaj ni dopustno? V praksi smo že slišali o mnenju, češ, ni dopustno preganjanje, če je državna preganjalna pravica glede očitaneга dejanja zastarana. Stvar pa ni taka. Zakonodavec je mogel imeti tu le tiste primere v mislih, kjer preganjanje ali sojenje iz pravnih razlogov in abstracto ni bilo dopustno. Dopustnost preganjanja in sojenja o zastaranem dejanju leži na dlani! Ne gre za obsojanje, ampak za sojenje vobče, ki se končuje zbog zastaranja državne preganjalne pravice pač z oprostilno sodbo. Ni dopustno preganjanje pri delik-

³³ Morebitna poznejša uspešna obnova postopanja glede delikta, zbog katerega je izšla oprostilna sodba glede A. Aja, bi bila seveda novum documentum za pravdo klevete!

^{33a} Enako odl. kas. sod. Beograd, z dne 22. februarja 1934, Pravosudje 1934., str. 569., Vesel Timoškin: Krivični zakonik (zbirka, str. 207). Gl. Frank, loc. cit., str. 117.

tih, ki se preganjajo po službeni dolžnosti — drugi sploh tu ne prihajajo v poštev! — v naslednjih primerih:

α) Če gre v smislu § 9 za delikte po §§ 5—7 kz., pa minister pravde ni zahteval, da se pregon započne;

β) če ni predloga za preganjanje pri tistih delikih, ki se preganjajo na predlog oškodovanca (§ 85 kz.);³⁴

γ) če gre za dvom o obstoju in obsegu izdeželnosti obdolženca, dokler ne prispe rešitev ministra pravde (§ 24 skp.);

δ) če gre za primer, da je bila iz inozemstva izročena oseba zbog konkretnega delikta, storjenega pred izročitvijo, se ta oseba ne sme niti preganjati niti obsoditi zbog nekega drugega v izročitveni rešitvi ne-navedenega delikta (§ 496 skp.);

ε) če gre za primere, v katerih se s formalno-pravno³⁵ sodbo obtožba zavrne, ker „se pokaže, da pregon ni dopusten (§ 276 skp.)“. Semkaj spadajo smiselno že doslej navedeni primeri α) do δ), od drugih pa zlasti obstoj imunitete, ne da bi bila dovoljena od narodne skupščine ali senata izročitev, in pa abolicija.

Poudarjati pa je treba, da je vprav v § 276 skp. navedenih nekoliko primerov, kjer le sojenje ni dopustno, preganjanje pa je bilo dopustno in celo izvršeno. Nikakor pa ni govora o dopustnosti preganjanja in sojenja, kjer je kaznivo dejanje po zakonu kriminilizirano in penalizirano, pa se je končalo z ustavitvijo postopanja ali pa z oprostitvijo v materialno pravni sodbi (§ 280 skp.).

b) „Če preganjanje ali sojenje oklevetane osebe ni izvedljivo.“ Takšni primeri so:

α) če je storilec kaznivega dejanja umrl (§ 221 a skp.);³⁶

β) če je storilec kaznivega dejanja tekom pripravljalnega postopka pobegnil in ga ni moči prijeti, ali če na odre-

³⁴ Za delikt po § 291 kz. je predlog na preganjanje odvisen še od nadaljnjega pogoja, da se proglasi brak za neveljaven.

³⁵ Gl. Dolenc, Sodni kazenski postopnik, str. 265, 266.

³⁶ Kleveta N. Na, izrečena zoper umrlega očeta A. Aja, češ da je omenjeni oče N. Nu ukradel uro, sme A. A. kot sin po § 310 kz. s tožbo preganjati. Dokaz resnice N. Na je mogoč po § 311, odst. 1., kz., ker postopanje zoper umrlega očeta radi kaznivega dejanja tatvine ni izvedljivo (§ 221 a skp.). Brez vsakega pomisleka pa velja to tudi za primer očitanja, da je bil umrl oče A. Aja velik skopuh. Tu se ni očitalo kaznivo dejanje, ampak lastnost! Ta primer torej sploh ne bi spadal med primere, kjer je potrebna pravnomočna obsodba.

jeno glavno ali ustno razpravo ni prišel, pa zamudna sodba ni dovoljena, in je potem pobegnil.^{36a}

XII. V obeh primerih, nedopustnost in neizvedljivost preganjanja ali sojenja storilca kaznivega dejanja, pride po § 311 kz. do zopetnega uveljavljanja splošnega načela, torej, da se dá očitano kaznivo dejanje A. Aja. vendarle dokazati po svobodni oceni dokazov, ki jih navaja obdolženec N. N. za svojo trditev, toda le če že *ex lege* dokazovanje resničnosti *generaliter* ni proglašeno za nedopustno. Ti primeri, ki so navedeni v § 312 kz. taksativno, so tile:

a) Če gre za kleveto kralja, prestolonaslednika, kraljevega namestnika, člana kraljevskega doma, senata, narodne skupščine (§ 307 kz.), vladarja, predsednika republike, namestnika ali člana vladarskega doma tuje države (§ 308 kz.),³⁷ tujega poslanika, pooblaščenega ministra, diplomatskega agenta ali odpravnika poslov (§ 309 kz.). Naklep mora vključevati védenje, da gre za tu označeno osebo ali telo, in hotenje, da se vprav o njej neresnična činjenica iznese, ki škoduje na časti itd.

Zakonodavec pravi, da je dokazovanje resničnosti nedopustno „v primeru §§ 307, 308 in 309“.³⁸ *Lege non distinguente* velja torej zabranitev dokazovanja resničnosti ne samo, če gre za činjenico, ki je historični dogodek, eventualno celó kaznivo dejanje, ampak tudi, če gre za činjenice lastnosti ali razmerja, ki so časti škodljive itd., čeprav bi bile te vrste činjenic v zvezi s kaznivim dejanjem.

b) Zakon veli, da dokazovanje resničnosti ni dopustno, „če bi se moralo dokazovati kaznivo dejanje, ki se preganja samo na zasebno tožbo.“ Tu gre za dvoje utesnitev: Prvič velja to le za dokazovanje

^{36a} Frank, loc. cit., str. 118, smatra, da sojenje ni dopustno niti izvedljivo, če je pravica do preganjanja zastarana. Temu ne moremo pritrditi, ker je konstatacija zastaranja še le stvar postopanja, vsaj praviloma.

³⁷ Izjema po § 312, št. 1, kz. velja le tedaj, če je kaznivost po § 308 kz. dana, torej: ob izkazani reciprociteti; obtožbo sproži vlada tuje države ali njen diplomatski zastopnik. Dejanje pa je kaznivo po službeni dolžnosti, če poleg predloga tuje vlade minister pravde preganjanje odobri.

³⁸ Da gre samo za primere klevet iz teh paragrafov, a ne za razžalitve, je samo po sebi razumljivo. To poudarja Čubinski, Praktični in naučni komentar, str. 265., pač brez potrebe. Dobro pa utemeljuje ratio legis („čuvanje avtoriteta i ugleda“), kar velja za oboje.

pro futuro, t. j. če še ni potekla pravnomočna obsodba.³⁹ Drugič gre za očitanje kaznivega **dejanja**, t. j. činjenice, ki znači historični dogodek, ne pa kakšne lastnosti ali razmerja. *Ratio legis* je, da n. pr. toženec N. N., ki je očital tožilcu A. Aju. kaznivo dejanje, storjeno s tem, da je dne tega in tega svojega hlapca grdo opsoval, nima pravice siliti omenjenega hlapca, da toži A. Aja., ki ga je opsoval, ker bi v tem primeru lahko prišel ob službo. Niti k pričevanju ga ne bi bilo mogoče siliti (§ 170 skp.). Ako pa je bil ta hlapec že tožil in dosegel obsodbo A. Aja., ni zapreke, da navaja N. N. v svoji pravdi z A. Ajem. to obsodbo kot dokaz za resničnost trditve o psovanju. Pri tem pa je treba uvaževati, da velja določba § 312, št. 2., k. z. tudi še za delikte iz avtorskega zakona in iz zakona o ne-lojalni tekmi itd. Samo, če je prizadeti že započel in izdejsstvoval obsodbo tožilca A. Aja., ne dopušča zakon, da bi se pravda radi klevete prekinila, v svrhu izvedbe postopka radi očitanege dejanja. To bi — po zakonodavčevi zamisli — ne stalo v pravem skladu, če se primerja interes toženca N. Na. z interesi države, da se vzdržuje pravni red. Saj je toženec N. N. očital iz svoje volje dejanje, kaznivo na privatno tožbo, A. Aju., preden je prišlo do obsodbe. Razen tega je zakonodavec moral upoštevati, da gre za primer tožbe prizadetega, ki je vezana na kratek rok za pokrenitev procesa zbog očitanege dejanja.

c) Če je „oklevetanec“ (po naših izvajanjih torej A. A.) „zaradi kaznivega dejanja“, ki ga je „klevetnik“ (v naših izvajanjih N. N.) „navedel zoper njega (A. Aja.), oproščen odgovornosti s pravnomočno sodno odločbo.“

Sodna odločba pa je poleg oprostilne sodbe tudi še rešitev ali naredba. Od rešitev in naredb pa spadajo med sodne odločbe po smislu § 312, št. 3., kz. samo tiste, ki imajo za učinek oprostitev odgovornosti obtožene osebe. *Lege non distinguente* moramo tukaj smatrati, da pomeni „kaznivo dejanje“ ne samo tisto, ki se preganja po službeni dolžnosti, ampak tudi tisto, ki se preganja na predlog, po odobritvi ali na zasebno tožbo, vse pa seveda le tedaj, če spada v pristojnost rednih sodišč.

„Oprostitev odgovornosti“ je treba spraviti v zvezo z osebo „oklevetanca“. Brez dvoma moramo sma-

³⁹ Tako tudi Urošević, Sudski trebnik, II. str. 449; Čubinski, loc. cit., str. 266., pa uči, da velja zabrana samo dotlej, da postopek zbog kaznivega dejanja ni započel.

trati, da je zakonodavec mislil na vse primere odgovornosti, pri katerih utegne priti do oprostitve ali izključitve krivde. O odgovornosti v tem smislu je govora v §§ 19 do 22, 34 kz. V zadnje navedeni določbi imamo opraviti prav tako, kakor tudi v marginalni rubriki pod § 16 kz., z antitezo „odgovornost“ — „kaznivost“, v § 70 kz. pa je celó govora o stopnji storilčeve „kazenske odgovornosti“. V §§ 280, 281 skp. zakonodavec ni uporabljal izraza „odgovornost“, pač pa imamo v § 280 skp. adekvatne navedbe, ki deloma izključujejo obtoženčevo krivdo, deloma izključujejo ali ukinjajo njegovo kaznivost. To so predvsem primeri oprostitve **osebne** odgovornosti za krivdo, njim so popolnoma vzporejeni primeri stvarne oprostitve; slednjič pa so to še primeri, če dejanje po kazenskem zakonu ni več kaznivo (n. pr. § 321 kz. in fine), ali pa če ni dokazov, da je obtoženec dejanje storil. Ni pa oprostitve odgovornosti v primerih § 276 skp., kjer so navedeni primeri zavrnitve obtožbe. Po teh izvajanjih moramo reči, da gre v § 312, št. 3 kz. za vse vrste oprostitev z materialnopravno obsodbo po § 280 skp., ne pa za zavrnitve obtožbe po § 276 skp.⁴⁰

S tem pa problem še ni do kraja rešen. Ni še razloženo, kaj je z rešitvami, ki so tudi sodne odločbe. O teh bomo rekli, da pomenijo „oprostitev odgovornosti“ samo tiste rešitve, ki imajo učinek oprostitve **osebne** odgovornosti v zgoraj navedenem smislu, da tvorijo pravni temelj definitivne ustavitve postopanja: izključitev krivde, izključitev ali ukinitve kaznivosti ter primer, da sploh ni kaznivega dejanja; od ostalih v § 280 skp. navedenih primerov, „če ni dokazov“, pa samo tiste rešitve, ki so navedene v § 361 skp. kot primeri dopustnosti prave obnove na škodo obdolženca.⁴¹

Če pride pozneje po obnovi postopanja do obsodilne obsodbe, pa bodisi pri oprostitvi (§ 280 skp.), bodisi po ustavitvi (§ 361 skp.), ni več oprostitve in pomeni to *documentum novum* za morebitno obnovo pravde A. Aja. zoper N. Na. radi klevete.⁴²

⁴⁰ Prim. Jelić. Smisao § 311, 2. ot. kz., Branić, 1934., zvezek 5.

⁴¹ Pravnomočna sodna odločba, namreč rešitev, da se postopek zoper storilca kaznivega dejanja, ki je umrl, ustavi po § 221 a skp., ne šteje sem, ker te določbe o času postanka kz. še ni bilo. Stvarno pa ne bi pomenila oprostitev **osebne** odgovornosti, ampak stvarne.

⁴² Pri ustavitvah ali oprostitvah pa obnove ni, če je kaznivo delo že zastarano (§ 261, odst. 1. skp.). Da ne spadajo rešitve ustavitve po § 359, št. 1. in 2., skp. med tiste, ki oproščajo odgovornosti v smislu § 312, šte. 3., skp., ne bo treba šele dokazovati!

d) „Če se tičejo navedene činjenice rodbinskega življenja ali zasebnega poslovanja, ki ni v zvezi z javnim poslovanjem dotične osebe (A. Aja.) ali z industrijskim, trgovskim ali finančnim podjetjem, ki se opira na javno zaupanje,“ dokazovanje resničnosti tudi ni dopustno, pravi § 312, št. 4, kz. Ta določba je v rahli zvezi z ono § 299 kz. Če so v tem dejanskem stanu navedene „osebne ali domače razmere“ neresnične, potem preidejo, seveda če so škodljive časti itd., v kleveto, ki se preganja samo na zasebno tožbo. Zanje velja torej § 312 št. 2, kz. Iz geneze⁴³ določbe § 312, št. 4, kz. pa izhaja, da je hotel zakonodavec dopustiti dokazovanje činjenic iz rodbinskega ali zasebnega življenja, ki so vsebovane v kleveti in se nanašajo na „javno delo“. Obči interes zahteva namreč, da naj se nihče ne sme skrivati za svoje privatne osebne ali rodbinske tajnosti. Korist javnosti prednjači. Le če navedene činjenice iz rodbinskega življenja ali zasebnega poslovanja niso v zvezi z javnim poslovanjem dotične osebe itd. (gl. zgoraj!), je dokazovanje resničnosti nedopustno, čeprav ne gre za kaznivo dejanje, ki se preganja samo za zasebno tožbo, ali če ne gre za katerokoli kaznivo dejanje, katerega je bil storilec pravnomočno oproščen odgovornosti. Če se očita A. Aju. kot duhovniku nemoralno življenje, je to vsekakor v zvezi z njegovim javnim poslovanjem. Dokaz resničnosti ni *ex lege* zabranjen. Če se mu pa očita, da zbira poštna znamke in trati s tem več denarja, kot je duhovniku kot samcu primerno, je to osebna zadeva, ki nima z javnim poslovanjem duhovnika nobene zveze. Tu je dokaz resničnosti dopusten. Če očita N. N. zasebnemu tožilcu A. Aju., da si vzdržuje priležnico, je to stvar privatnega življenja in je dokaz resničnosti nedopusten. Če pa je A. A. bančni ravnatelj in se kreče očitok v tej smeri, da uporablja njegova priležnica njemu na razpolago stoječ avto banke z njegovo vednostjo brez plačila stroškov, je takšna činjenica dokazljiva, ker posega v koristi bančnega zavoda, ki sloni na javnem zaupanju.

XIII. Praktično življenje kaže, da se izrekajo ali raznašajo klevete največkrat brez poznanja kompliciranih predpisov o dokazovanju resničnosti, včasih pa tudi, čeprav pozna klevetnik te predpise, zato ker je pri izrekanju ali raznašanju klevete popolnoma prepričan, da govori resnico, ki mu po njegovem mnenju ne more in ne sme škodovati. Tu bi se vprav to prepričanje moglo spoznati kot

⁴³ Prim. Dolenc, Tolmač h kz., str. 469.

opravičljivo in bi moralo prav za prav obveljati tisto, kar smo izvajali zgoraj pod VIII. Toda zakonodavec tukaj ni dopustil nikakršnega dokazovanja. (O vzrokih smo že govorili pod XII.) V vseh primerih, kjer bi se mogel N. N. sklicevati na opravičljivo zmoto, v kateri je izrekel ali raznašal trditve, misleč, da je resnična, bilo bi vse to, kar odreja zakonodavec o nedopustnosti dokazovanja resničnosti, na mah brez pomena; bilo bi vzrok, da ne bi prišlo do obsodbe radi klevete, ampak do oprostitve N. N-a. Vprav tega pa zakonodavec iz višjih ozirov na pravni red ni hotel! Primer: N. N. je pred leti obdolžil A. A-ja. čisto določene tatvine blaga, vrednega do 1000 din. A. A. ga toži zbog klevete. N. N. nastopi dokaz resnice in hoče doseči obsodbo A. Aja. Postopanje pred pristojnim sodiščem zoper A. Aja. se izvrši, neke priče potrde, da je A. A. tatvino izvršil, sodišče pa oprosti A. Aja. obtožbe, ker je preganjalna pravica po 5 letih zastarana (§ 78 kz., § 280, odst 1 skp.), dasi se v razlogih navaja, da je bil delikt tatvine res storjen. To bi bil jasen primer, da je bil A. A. s pravnomočno odločbo odgovornosti oproščen, „da pa je bil N. N. v času klevete kot nejurist prepričan, da krivda in kaznivost obstoji.“ Zakonodavec stavi državne koristi, ki so bile *ratio legis* za ustanovitev predpisov § 312 kz., nad korist takšnega klevetnika in je *a priori* izključil vsako sklicevanje na opravičljivost zmote. Ali je bilo umestno to za vse primere iz § 312 kz. določiti, o tem bi se dalo *de lege ferenda* morebiti drugače soditi. V mnogih primerih pa je opomin klevetnikom, da naj raje opusté svoje krive obdolžitve, nego da bi se zanašali na trditve, ki jih slišijo od te ali one, več ali manj „zanesljive“ osebe, in silijo brez potrebe sami v nevarnost, da bodo kaznovani.

XIV. Tudi po tiskovnem zakonu je izrekanje ali raznašanje nečesa neresničnega, kar prizadete oškoduje na časti, dobrem imenu, društvenem ugledu ali gospodarskem kreditu, kaznivo dejanje, imenovano (tiskovna) kleveta. Da mora biti tisto, kar ni resnično, činjenica, izhaja iz čl. 52, odst. 4., 5. tisk. zak. Resničnost činjenice se sme dokazovati po § 61 tisk. zak. v vseh primerih klevete (prav za prav: obdolžitve), razen, če se činjenica nanaša 1. na kralja, kraljevski dom, tuje državne poglavarje, narodno skupščino in senat,⁴⁴ 2. na rodbinsko

⁴⁴ „Senat“ je dodan besedilu tiskovnega zakona, ki te besede nima, po noveli kaz. zak. z dne 9. oktobra 1931, čl. 5.

življenje ali moralo članov v rodbini.⁴⁵ Oboje primerov ne stoji v popolni skladnosti z določbo § 312 kz. V prvem ni utesnitve, ki smo jo navedli v opombi 37, v drugem pa velja zabranitev dokazovanja resnice na splošno. Obseg dopustnosti dokazovanja resničnosti činjenice je torej v čl. 61 tisk. zak. ožji kot v § 312 kz. Sklicevanje na opravičljivost zmote je neupoštevno, ne oprašča nikjer, torej niti ne, če bi šlo za primer § 304 kz.⁴⁶

Čl. 77 tisk. zak. pa ureja postopek, če nastopi obdolženec (N. N.) dokaz resničnosti. Če že teče kazenski postopek, prekine sodnik izsledovalec⁴⁷ voditev preiskave; če pa je preiskava dovršena, odloži sodišče sojenje dotlej, da izide sodna odločba o tem predmetu. Torej ni zahteve, da naj se tudi takrat vrši dokaz resničnosti kaznivega dejanja, storjenega s tiskom, ko še ni začelo postopanje zaradi očitane kaznivega dejanja. Ni rečeno, da se doseže dokaz resničnosti očitane kaznivega dejanja s a m ó z obsodbo, kar je n. pr. pri obdolžitvah radi zastaranega kaznivega dejanja pač odločilne važnosti. Ni nikjer predpisa, kako naj se postopa, če je preganjanje ali sojenje v konkretnem primeru nedopustno ali neizvedljivo.

Da so ostali ti predpisi o kazenskem postopanju po zakonu o tisku prav tako v veljavi, kakor smo jih naveli, spričo čl. 10 štev. 1 uvod. zak. kaz. zak. ne more biti dvoma.⁴⁸

Razen primerov klevete po kz. in po tisk. zak. bi se še dalo misliti na možnost dokazovanja resničnosti pri prestopku ocrnjevanja po § 10 zak. o nelojalni tekmi z dne 11. aprila 1930. Tu imamo dvojen položaj: Če so škodljive vesti, ki se raznašajo v svrhu tekmovanja resnične, se kaznuje storilec na zasebno tožbo kot ocrnjevalec. Če pa so opravičene in zaupne, se kaznujejo samo, če so neresnične. Tu mora biti dokaz resničnosti dopuščen in doseže, če uspe, oprostitev. Ta dokaz se bo vršil po predpisih skp.,

⁴⁵ Da velja čl. 61. tisk. zak., a ne § 311 kz. v tiskovnih zadevah, je izrekla odl. kas. sod. str. 818., Pravosudje, I. 1933.

⁴⁶ Prim. Dolenec, Odnosi med glavnimi in stranskimi kazenskimi zakoni, ZZR XIII (1937), str. 15, 16. Enako odl. kas. sod. v Beogradu, z dne 30. marca 1934, Pravosudje, 1934., str. 817.

⁴⁷ Nepravilno je prevajati iz srbskega besedila čl. 74. tisk. zak. (et passim) „isledni sudija“ v „preiskovalni sodnik“. Oba tipa imata vsak svoj različen delokrog.

⁴⁸ Po svoječasnem besedilu čl. 72 tisk. zak. je bil mogoč dokaz resničnosti objave in javne razprave narodne skupščine kot „kazensko odgovornost“ izključujoči moment. Omenjena določba pa je bila pri novelizaciji tisk. zak. I. 1929. črtana!

prav kakor po § 311, odst. 1., kz. Analogija po § 311, odst. 2. kz. in po § 312 kz. ni dopustna ker gre za vprašanje, kaj je kaznivo, kaj ni. Sicer bi pa za primer, da vsebujejo škodljive vesti, kaznivo dejanje itak prešlo očrnjevanje v — kleveto.

Mimogrede omenjamo še delikt zoper pravosodje po § 139 kz. („obrekovanje“). Obtožbi zaradi tega delikta, ki se preganja po službeni dolžnosti, postavi ovaditelj-storilec trditev nasproti, da je po njegovem prepričanju ovajeno kaznivo dejanje ali prekršitev službene dolžnosti resnično storjena. Tu pa zadostuje že zgolj takšen zagovor z resničnostjo, a naloga tožilca bo, da po svoji službeni dolžnosti dokaže obdolžencu, da je ravnal zoper svoje prepričanje. *Exceptio veritatis* je torej dopustna, pa ne zahteva dokazovanja ugovarjajoče obdolžene osebe.

XV. Na kraju naših izvajanj hočemo dati svojemu mnenju *de lege ferenda* izraza. Podčrtamo, da ne mislimo dati pregleda tujih zakonodaj, ampak da imamo pred očmi samo pravno zavest slovenskega ljudstva, ki se pa sklada z zavestjo srbohrvatskega. Slovenci štejejo med svoje značilne pregovore: „Čast, zakon in oko ne trpe nobene šale“, pa tudi: „Med pravico in krivico ni srede.“ Iz prvega se zrcali ljudsko pojmovanje, da gre časti ista pravna zaščita, kakor zakonu (braku) ali pa očesu (vidu). Iz drugega pa, da se v kazenskopравnih zadevah ne da nobeno kompromisno stališče zavzeti, da ni posredovanja v postopanju radi krivice.⁴⁹

Raz to stališče moramo predvsem odločno grajati, da imamo sedaj še vedno dvojne vrste, kako se more priti do oprostitev z dokazovanjem resnice, prvo po skp., drugo po tisk. zak. Ta anomalija se je skušala nekoč tako zagovarjati, da se mora pri tiskovnih klevetah trpeti strožje postopanje kot pri navadnih, češ, pri njih gre za obdolžitve neke določene osebe napram veliki množici nepoznatih oseb, kar pomenja kvantitativno težjo odgovornost ali hujše storilčevo zakriviljenje. Ta argument pa danes ne drži. Saj se klevete lahko izrekajo ali raznašajo po radiju, zlasti po

⁴⁹ Gl. Dolenc, Slovenski pregovori in reki pa naše pravo, Vodnikova pratika za l. 1936. Oba zgoraj navedena pregovora sta vzeta iz zbirke Kocbek - Šašel, Slov. pregovori, reki in prilike. Tam so zapisani še naslednji reki: Čast je boljša ko mast. Čast je časti vredna. Čast je ledena gaz, ki hitro zvodeni. Čast komur čast. Čast moraš vzeti v pest, da je ne izgubiš. Resnica oči kolje. Resnica se ne more nikdar lažjo poljubiti. Resnica je nebeška rosa, da jo ne pusti nič nase obesiti.

zvočnikih, ki se obračajo hkrati na tisoče in tisoče ljudi in so vprav zbog tega najmanj toliko nevarne, kakor po tisku povzročene. In vendar veljajo zanje isti predpisi o dokazovanju resnice, kot pri klevetah, izrečenih na štiri oči. Mislimo, da je zahteva po zenačenju prava v pogledu kriminalizacije in dokaza resničnosti v svrhu ekskulpacije povsem opravičena. Staviti se mora celó nujno na prvo mesto, če se pomisli, koliko vprašanj v tem pogledu v tiskovnem pravu sploh ni rešenih (gl. XIV.). V ostalem pa je tudi po kz. naš problem po eni strani silno kompliciran, na drugi strani pa pomanjkljivo in celó nesrečno rešen.

Kaj vse spada pod pojem „nedopustnosti preganjanja in sojenja“ v 2. odst. § 311-kz., kjer gre (to se mora poudarjati!) za konkretna kazniva dejanja, ki se preganjajo po službeni dolžnosti. Mi smo zgoraj pod XII. skušali to vprašanje pravilno rešiti, pa moramo priznati, da se dá to ali ono tudi še drugače razlagati. Tudi neke neskladnosti se čutijo iz predpisov de lege lata. N. pr. Narodni poslanec je zagrešil kaznivo dejanje, ki se preganja po zasebni tožbi, ne glede na to, da uživa imuniteto. V tem primeru sploh ni dokazovanja resničnosti, če ga prizadeti oklevetanec toži (§ 312, št. 2., kz). Če pa je storil kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, vprav, ker uživa imuniteto, pa mu je le-to toženec N. N. očital, se to dejanje ne dá z obsodbo dokazati, dokler ni imuniteta nehala. Nedopustnost preganjanja je zapreka (§ 311, odst. 2., kz.). Le če kaznivost dejanja A. Aja., poslanca, ne bi zastarala, bo še mogoče izvesti dokaz resničnosti z obsodbo... Ali je to urejeno v duhu pravičnosti?

Drugo vprašanje: Ali je res treba, da se resničnost storjenega kaznivega dejanja, pregonljivega na zasebno tožbo, sploh ne bi smela dokazovati, če dejanje še ni bilo predmet kazenskega postopka? Danes pade kleveta po radiju, ki jo slišijo tisoči poslušalcev, češ A. A. je zagrešil privatnopravno pregonljivo dejanje, recimo po zakonu o nelojalni tekmi. Oklevetanec A. A. vloži že drugi dan tožbo zoper znanega mu storilca N. N. Ali naj v tem primeru dokaz resničnosti ne sme biti dopusten, čeprav se A. A. zaveda, da je očitano dejanje prosta izmišljotina? Ali ne bi zadostovalo vsaj to, da bi predložil izjavo tretje osebe (T. T.), da se odreče pravice sprožiti kazenski postopek zoper A. Aja., ali celo, da je očitano dejanje izmišljotina, pa bi tožba zoper N. N. tekla naprej. Prekludiranje dokaza resničnosti v smislu § 312, št. 2., kz. ni v duhu pojmovanja našega ljudstva o časti!

Pa tisto „pravilo“, da mora sodišče začeti postopanje radi kaznivega dejanja, ki se preganja na zasebno tožbo, zoper vse udeležence hkrati (§ 88 kz.), zlasti zoper nasnovatelje in pomočnike, čeprav bi tožilec ne hotel zavedenca, ki ga inače čisla, tožiti, ampak le njegovega nasnovatelja, ki ga smatra za pravcatega „diabolus-a“. Tudi tu ni videti pravega smisla za takšno ureditev postopanja.

Dovolj težav se nam je pokazalo, kako naj se najde pravi smisel § 312, št. 3., kz., še teže pa je neke posledice razumeti. Vzemimo zgoraj navedeni primer, da je bila očitana tatvina lesa; da so priče tatvino potrdile; da pa je bil tisti, ki je tatvino zagrešil, samo zato oproščen, ker je bila kaznivost te tatvine že zastarana. Tu bi se še dala prepoved dokazovanja resničnosti nekako tako razlagati;⁵⁰ gre pač za kaznivo dejanje iz davne preteklosti. Zakonodavec ni uvidel stvarne potrebe za „pogrevanje“ te zadeve po tolikem času, zlasti, če bi bil storilec n. pr. že rehabilitiran. Vzemimo pa, da je bilo očitano dejanje po sodni ugotovitvi storjeno pod okolnostmi, da je storilec nepravilno pojmoval kazenski zakon (§ 21 kz.), ali da je s tatvino storjeno škodo „pred pokrenjenim postopanjem povrnil“ (§ 321 kz.). Ali naj se v primeru očitanja prav tega — objektivno — kaznivega dejanja sploh ne sme dokazovati resničnost tega dejanja niti od strani tistega, ki bi imel velik moralni interes na tem, da objavi takšen greh in „razkrinka zločinca“?

Ali ne bi bilo umestneje, da bi se reklo v št. 4. § 312 kz., da je dokazovanje resničnosti činjenic iz rodbinskega življenja ali zasebnega poslovanja dopustno, če je v zvezi z javnim poslovanjem itd.? Prav bi bilo tudi, da bi se — kjerkoli — vsebina pojma „činjenica“ točno opredelila. —

Po našem mnenju bi bilo treba vso partijo o dokazovanju resničnosti trditve, izrečene kot „klevete“, revidirati in postaviti na čisto jasno stališče:

1. Dokaz določenega kaznivega dejanja, ki se kakor koli preganja, je doprinešen, če je izšla ali izide tekom pravde radi klevete pravnomočno obsodilna sodba. Če pride pozneje do oprostitve ali milejše kazni v

⁵⁰ Za umestnost uvedbe prepovedi dokazovanja resničnosti v takem primeru zastaranja, se izražajo Liszt-Schmid, loc. cit., str. 518 in še drugi tam navedeni pisatelji; drugačna mnenja pa so tudi omenjena. V resnici nejurist take prepovedi ne more razumeti in ne odobruje sledeče obsodbe. Naš človek misli, da bi moral biti tisti, ki je trdil in dokazal, da se je tatvina izvršila, vendarle oproščen, čeprav je kaznivost zastarana. Vsaj „opravičljivost zmote“ bi morala biti upoštevana!

obnovitvenem postopanju, ima to za pravdo zaradi klevete toliko vpliva, kolikor je s tem omogočena obnova postopka radi klevete.

2. Amnestija, rehabilitacija, opustitev izvršitve kazni pri pogojni obsodbi, zastaranje izvršitve kazni in pravno-močne sodbe ne spreminja na naravi obsodilne sodbe v pogledu na uspešnost dokaza resničnosti ničesar.

3. Dokaz resničnosti, da je bilo določeno kaznivo dejanje storjeno, je izključen, če je bil oklevetanec tega kaznivega dejanja s sodbo pristojnega sodišča pravno-močno oproščen, še preden je pravda zaradi klevete nastala. Ne štejejo sem zayrnitve obtožbe s formalno pravno sodbo (§ 276 skp.).

4. Če pride do oprostitve obtožbe kaznivega dejanja po pričetku pravde zaradi klevete, bi bilo treba razlikovati, ali gre zgolj za „osebne razmere, lastnosti in okolnosti, zbog katerih se ali odgovornost izključuje ali kaznivost... izključuje“ (gl. § 34., št. 4., kz.)⁵¹ ali pa za „drugačne okolnosti“, h katerim bi spadala zlasti tudi okolnost pomanjkanje dokaza. V drugem primeru bi bila ustvarjena definitivna situacija, dokazovanje resničnosti napram taki materialnopravni oprostitvi sodbi naj bi bilo nedopustno. V prvonavedenih primerih pa naj bi bilo dokazovanje izjemoma vendar dopustno, če sodišče po svoji oceni smatra, da je pomenila trditve zočitanjem kaznivega dejanja na strani storilca opravičeno obrambo obče koristi. Tudi o tej okolnosti bi bilo, kajpada, izvesti primerne dokaze.⁵²

Ne gre za *aut-aut*, za vseobče normiranje „dopustnosti“ ali „nedopustnosti“ dokazovanja resničnosti kaznivega dejanja. Gre naj za to, da se sodišču omogoči: na eni strani, da se šikanozne obdolžitve, zbog kaznivega dejanja ne podpirajo, na drugi strani pa, da se v interesu čistote javnega življenja ne daje potuha ljudem, ki bi — da govorimo z našim ljudstvom — radi igrali imenitno vlogo, čeprav imajo maslo na glavi. „Čast, komur čast!“

⁵¹ Sem bi šteli v pogledu na naš problem med drugim imuniteto, izdeželnost, pa zastaranje. Poslednje bi se moralo n. pr. upoštevati kot posebna okolnost, če je več sotorilcev pri istem kaznivem dejanju, ki se preganja po službeni dolžnosti, sodelovalo, pa je kaznivost le pri enem zastarana, n. pr. ker se zanj kot sotorilca izvestno dobiti vedelo ni.

⁵² Prim. podoben pravni položaj v § 25 kz.

O prenosu, zastavi, pobotu in rubežu zavarovalnih dajatev v našem socialnem zavarovanju.

Dr. Janko Köstl.

Poleg zaščite delojemčevih prejemkov v izvršbi, prisilni upravi, prisilni dražbi, v službodavčevem stečaju in prisilni poravnavi v konkurzu spada tudi zaščita zavarovalnih dajatev, ki gredo delojemcem iz naslova socialnega zavarovanja v sistem zaščitnih ukrepov v korist delojemcev in njihove gospodarske eksistence.¹ Ratio teh zaščitnih predpisov je torej prvenstveno socialno-politična, delno pa tudi utemeljena v stvarni neprenosljivosti nekaterih vrst zavarovalnih dajatev. Socialno zavarovanje je bilo ustvarjeno zaradi tega, da nudi gospodarsko nesamostojnim delojemcem in njihovim rodbinam gospodarsko eksistenco takrat, ko odpade dohodek iz dela zaradi nepredvidenih rizikov. Zaradi tega načela javnopravne eksistenčne preskrbe je bila v naše socialno-zavarovalno pravo sprejeta pravna ustanova posebne zakonske zaščite pravic na zavarovalne dajatve iz socialnega zavarovanja pred prostovoljnimi in prisilnimi ukrepi, ki bi mogli ta namen preskrbe dejansko omejiti ali celo onemogočiti.² Ti posebni zaščitni ukrepi v socialnem zavarovanju predstavljajo torej dalekosežno omejitev razpolaganja upravičencev samih z zavarovalnimi dajatvami.

Predpisi o posebni zaščiti pravic na zavarovalne dajatve spadajo med splošne odredbe v sistemu socialnega zavarovanja.³ Kratek prikaz teh zaščitnih predpisov nam kaže, da ta pravna ustanova ni enotno urejena v naši socialno-zavarovalni zakonodaji. Pri bodoči kodifikaciji te pravne snovi bo treba te zaščitne predpise enotno urediti.

V naslednjem prikazu zaščitnih predpisov se bom najprej dotaknil zavarovalnih dajatev, ki so predmet te zaščite (II), v nadaljnjem bom opisal vsebino te zaščite, to je kateri pravni posli so prepovedani glede zaščitnih zava-

¹ Bajič, Delavsko in nameščensko pravo, 1937, stran 95.

² Senekovič, Pokojninsko zavarovanje nameščencev, Slovenski Pravniki, 1925, stran 69; Grčević, Zaščita gospodarske eksistence uživaoca podpora i renta, Radnička zaštita, 1937, stran 80.

³ Prim. moj referat „O potrebi kodifikacije delovnega prava“ za pravniški kongres v Novem Sadu 1938.

rovalnih dajatev (IV), končno bo sledil opis dovoljenih izjem od načela posebne zaščite zavarovalnih dajatev (IV).

I. *Sedes materiae* teh zaščitnih določb je v naslednjih zakonskih predpisih:

1. Zakon o zavarovanju delavcev (skrajšano zzd.) z dne 14. maja 1922, Sl. N. št. 117, govori o tej zaščiti v § 62 glede dajatev, ki pripadajo po tem zakonu zaradi bolezni, in v § 113 glede dajatev, ki gredo po tem zakonu iz zavarovanja za onemoglost, starost in smrt ter za nezgodo.

2. Zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev (skrajšano pz.) z dne 30. oktobra 1933, Sl. N. št. 285 ureja to zaščito glede dajatev iz zavarovanja po tem zakonu v § 22.

3. Pravila Bratovske skladnice z dne 30. decembra 1937 Sl. N. št. 300 (skrajšano br. pr.), urejajo to zaščito v § 75 glede zavarovalnih dajatev iz zavarovanja za primer bolezni, in v § 131 glede zavarovalnih dajatev, ki gredo članom in rodbinskim svojcem iz zavarovanja za primer onemoglosti, starosti, smrti in nezgode.

Ti posebni zakonski predpisi, kolikor se nanašajo na rubež, so ostali v veljavi tudi po uveljavljenju novega zakona o izvršbi in zavarovanju z dne 9. julija 1930, kakor izrečno določa člen 6 št. 3 in 19 uredbe z dne 4. junija 1937 o uvedbi zakona o izvršilnem postopniku.

V teh zakonskih določbah je točno označena pravna ustanova posebne zaščite zavarovalnih dajatev v korist njihovih upravičencev ne glede na višino teh dajatev. Načelno se te zavarovalne dajatve ne smejo prenesti na drugega, zastaviti, zarubiti in tudi ne pobotati. Noben pravni posel, s katerim se upravičencem odjemlje zavarovalna dajatev celoma ali deloma, nima pravne veljave. Načelo te posebne zaščite znači znatno omejitev svobodnega razpolaganja z zavarovalnimi dajatvami tako proti materialnemu civilnemu pravu, kakor tudi proti izvršilnemu pravu. Od tega načela so dopustne izjeme v korist alimentacijskih upravičencev, dočim so v korist ostalih tretjih oseb ali nosilcev socialnega zavarovanja dovoljene le neznatne izjeme.

II. Predmet te posebne zaščite so v delavskem in rudarskem zavarovanju „terjatve“, odnosno „zahtevki“, ki pritičejo zavarovanim članom in rodbinskim svojcem, v nameščenskem pokojninskem zavarovanju pa „pravice“⁴ za-

⁴ Staro besedilo zakona o pokojninskem zavarovanju govori v § 19a o „nadejah (pričakovanjih) in pravicah“.

varovanih oseb in članov njihovih rodbin. Razlika v izrazih je le navidezna. Vsaka pravica postane z uveljavljanjem terjatev ali zahtevkov. Zaščitni predpisi stopijo torej v veljavo v vseh primerih, ko upravičenec uveljavlja svojo pravico. S tem je tudi povedano, da velja ta zaščita za nedospele in dospele terjatve (pravice), a ne več za že izplačane zavarovalne dajatve ali na terjatve, ki so svoj značaj spremenile iz zavarovalne dajatve v terjatev iz drugega pravnega naslova (n. pr. iz hrambe).⁵ V slednjem primeru morejo prihajati v poštev zaščitni predpisi iz § 209 št. 9 ip.

Pojem rodbinskih svojcev v vseh treh socialno-zavarovalnih zakonih ni enotno določen. Zzd. govori o rodbinskih svojcih v §§ 45, 73, 75 in 87, br. pr. v §§ 64, 84, 109 in 110, pz. v §§ 5, 14, 17 in 20. Zahtevki rodbinskih svojcev so prav tako zaščiteni kakor zahtevki zavarovanih članov. Po določbah vseh treh zavarovalnih zakonov je šteti med rodbinske svojce ženo, otroke in mater, mimo tega pa še po določbah zzd. in br. pr. očeta, deda in babico, vnučad, brate in sestre.

Zaščiteni zahtevki zavarovanih članov in njihovih rodbinskih svojcev iz naslova našega socialnega zavarovanja so naslednji:

1. V bolniškem zavarovanju po zzd.: zahtevkov na zdravniško pomoč, zdravila in zdravniške pripomočke (§ 45, št. 1, 2, 4 in 5), zahtevkov na hranarino (§§ 45, št. 3, 46), na pogrebno (§ 45 št. 6), na kontumačno hranarino (§ 51), na porodnino, dojnino in opremo otroka (§ 45, št. 4).

2. V nezgodnem in pokojninskem zavarovanju po zzd.: zahtevkov na rento in podporo⁶ (§§ 66, 72 št. b in c, 75, 85 št. 3, 86 št. 2), zahtevkov na pogrebno (§§ 73 a, 86 št. 1), na odpravnino (§§ 88, 111, 112), na zdrav-

⁵ Prim. sodbo Stola sedmorice, oddelek B v Zagrebu z dne 4. septembra 1934, Rv. 230/34, po kateri je bil priznan rubež na zavarovančevi terjatvi, ker je izgubila značaj terjatve na povračilo prispevkov po predpisih pz.

⁶ Velja tudi za rente in podpore iz Pravilnika o prostovoljnem višjem zavarovanju delavcev za onemoglost, starost in smrt, Sl. Nov. z dne 18. dec. 1937, iz Pravilnika o zbiranju in uporabljanju podpornega sklada za onemoglost, starost in smrt, Sl. N. št. 200, in iz Pravilnika o dopolnilnem zavarovanju pomorcev, Sl. N. z dne 25. dec. 1937, ker spadajo vse te dajatve v sistem javno-pravnega socialnega zavarovanja. Ne velja pa za rente in podpore iz zasebnih podjetniških pokojninskih skladov, za katere more prihajati v poštev zaščita po §§ 245 in 247, 2 ip., ki je znatno manjša.

niško pomoč, zdravila in zdravniške pripomočke (§ 85 št. 1), na hranarino (§ 85 št. 2), na povračilo prispevkov (§§ 78 in 79).

3. V pokojninskem nameščenskem zavarovanju po pz.: zahtevek na rente⁷ (§§ 7, 13, 14, 17, 24 št. 1, 27/3), na odpravnino (§§ 16, 20, 24/2), na povračilo prispevkov (§ 29).⁸

4. V rudarskem bolniškem zavarovanju po br. pr.: zahtevek na zdravniško pomoč, zdravila in zdravstvene pripomočke (§§ 63 št. 1 in 3a, 64 št. 1, 68/1), na hranarino (§ 63 št. 2), na dojnino, porodnino in dečjo opremo (§§ 63 št. 3b, c, č, 64 št. 2), na pogrebnino (§§ 63 št. 4, 64 št. 3), na kontumačno hranarino (§§ 66, 68), na brezposelne podpore (§ 133).

5. V rudarskem nezgodnem in pokojninskem zavarovanju po br. pr.: zahtevek na rente in podpore (§§ 81 št. 3, 83 št. 3, 88, 107 do 109), na odpravnine (§§ 86, 113 do 115, 128), na pogrebnino (§ 83 št. 1), na hranarino (§§ 81 št. 2, 92/2), na zdravniško pomoč, zdravila in zdravstvene pripomočke (§ 81 št. 1), na brezposelne podpore (§ 133).

Zaščiteni zahtevki morajo torej imeti naravo zavarovalne dajatve (zato jih označujemo kot „zahtevke za zavarovalne dajatve“) in se morajo nanašati na odnos upravičenca do nosilca zavarovanja. Te zahtevke more uveljavljati pri nosilcu samo njihov upravičenec.

Ti zaščiteni zahtevki so denarne ali naturalne dajatve osebnega značaja. Naturalne dajatve (zdravniška pomoč, zdravila, oskrba itd.) so po svojem stvarnem značaju jura personalissima, torej neprenosljiva in že s tem zaščiteni ne glede na socialno-politično argumentacijo te posebne zaščite.

III. Vsebinska zaščite. Načelo splošne prepovedi o prenosu, zastavi in rubežu je uveljavljeno v vseh treh socialno-zavarovalnih zakonih. Mimo tega omenjata zzd. in br. pr. tudi pobot kot nedopusten pravni posel, dočim pz. o njem izrečno ne govori. Ali je ta razlika le navidezna ali ne, bom pojasnil pri obravnavanju pobota. Navedeni pravni

⁷ Velja tudi za rente, ki odpadejo na dokupljena leta po predpisih § 37 pz., kakor tudi za rente, ki se priznajo na podlagi prostovoljnega nadaljevanja obveznega zavarovanja ali neobveznega zavarovanja po predpisih pz.

⁸ Zahtevek službodavca ali zavarovanca na povrnitev nepristojno plačanih prispevkov po § 42, odst. 4. pz. nima narave zavarovalne dajatve, zato ne uživa te posebne zaščite.

posli so lahko dvostranski, torej z voljo upravičenca (prenos, nakazilo, zastava in pobot) ali enostranski, torej brez ali proti volji upravičenca (rubež, pobot).

Naštevanje teh pravnih poslov je samo navidez taksaativno, v resnici pa ima vsak izmed navedenih treh socialno-zavarovalnih zakonov dopolnitveno klavzulo, sicer neenako izraženo, ki prepoveduje vsak pravni posel, ki bi mogel omejiti ali preprečiti uživanje dajatev iz socialnega zavarovanja po upravičencih samih (§§ 62 in 113/2 zzd., § 75/1 br. pr., § 71 pz.).

Pravna posledica vsakega takega pravnega posla, ki se tiče zaščiteneh zavarovalnih dajatev, je ta, da je vsak tak prepovedani pravni posel ničen v smislu § 879 odz., ker nasprotuje zakonu, odnosno da je rubež nedopusten po določbi § 38 t. 3 ip.

Kot prepovedan pravni posel označujeta zzd. in br. pr. „prenos na drugega“, dočim je v pz. označen kot „prenos (cesija)“. Nedvomno je, da gre v obeh primerih za prenos v smislu § 1392 odz. Označba „prenos“ more imeti še širši pomen; pomeni lahko tudi nakazilo (asignacija) v smislu § 1400 odz. in dogovorjeno daritev v smislu § 939 odz. Prenos v ožjem smislu je označen le v pz., vendar je tudi po tem zakonu prepovedano nakazilo ali daritev, ako izhaja iz cesije ali zastave, torej ako gre za dejanski prenos (cesijo).⁹ Odrečenje ali odstop v smislu § 1444 odz. je dopustno, ako pomeni enostransko odrečenje upravičenca od svoje pravice nasproti nosilcu zavarovanja, toda ne v korist tretje osebe. Ako je zavezano odrečenje z dogovorom o prenosu v korist tretje osebe, je tudi tako odrečenje nedopustno.¹⁰

O drugem prepovedanem pravnem poslu „zastavi“ v smislu §§ 447 in 448 odz. (§§ 304 in 305 srb. gr. zak.) ni nobenega spora, ker se vsi socialno-zavarovalni zakoni o njem jasno in enotno izražajo.

Tudi tretji prepovedani pravni posel je v vseh treh socialno-zavarovalnih zakonih označen kot rubež,¹¹ ki ga je razumeti v smislu § 254 ip., namreč kot izvršbo na denarne terjatve zavezanca proti nosilcu zavarovanja. Zabránjena je tudi prepoved izplačila zaščiteneh zavarovalnih dajatev na podlagi določb posebnega izvršilnega postopka za terjatve Narodne banke, Državne hipotekarne banke,

⁹ Mámra, System socialniho pojišteni, Praga, 1936, stran 143.

¹⁰ Drugače J. Bohinjec, Pravice delavcev iz naslova zakona o zavarovanju delavcev, Ljubljana, 1938, stran 104.

¹¹ Zzd. govori o „zaplenitvi“.

Privilegirane agrarne banke, Poštne hranilnice, Zadruga za poljedelski kredit, kakor tudi rubež, ki temelji na predpisih občega, upravnega ali posebnega davčnega izvršilnega postopka (zakona o občem upravnem postopku, zakon o neposrednih davkih, uredba o zavarovanju, izterjanju in neizterljivosti davkov z dne 19. novembra 1928).

O pobotu, četrtem prepovedanem pravnem poslu, govorita izrečno le zzd. in br. pr., dočim ga pz. ne omenja. Mišljen je dogovorjeni (z voljo upravičenca do zavarovalne dajatve) in enostranski (proti volji) pobot v smislu § 1438 odz. Ta določba je praktično važna za obligacijske odnose med nosilci zavarovanja in upravičenci do zavarovalnih dajatev. Načeloma ne sme nosilec zavarovanja niti z voljo niti proti volji upravičenca do zavarovalne dajatve kompenzirati svoje terjatve s terjatvami teh upravičencev. To je v delavskem in rudarskem zavarovanju pozitivno izraženo, mimo tega so izrečno navedeni primeri, v katerih je dopusten pobot. Ali velja prepoved pobotanja tudi za nameščenko - pokojninsko zavarovanje, čeprav ni izrečno omenjeno? Pobot more imeti enak praktičen učinek kakor cesija ali zastava, to je da omejuje ali preprečuje izpolnitev načelne zakonodavčeve intencije, ki gre za tem, da ohrani zavarovalne dajatve neokrnjene v korist upravičencem. Tak postopek ni dopusten glede na dopolnitveno klavzulo iz § 71 pz. V takih primerih je treba tudi pobot šteti med prepovedane pravne posle.

IV. Načelo trajne in posebne zaščite zavarovalnih dajatev iz socialnega zavarovanja je vendar utrpelo nekatere omejitve in se je moralo umakniti v korist nekaterih privilegiranih terjatev tretjih oseb, deloma tudi samih nosilcev zavarovanja. Vprašanje, za katere terjatve take vrste gre in v kakšnem obsegu se odstopa od načela zaščite, v našem socialno - zavarovalnem zakonodavstvu ni enotno rešeno.

Glede bolezensko podpornih dajatev zzd. in br. pr. enako določata, da more nosilec zavarovanja odtegniti, torej pobotati zavarovancu škodo, ki jo je prizadel zavarovanec s simulacijo ali na kak drug nedopusten način, vendar so odtegljaji dopustni samo od dnevne hranarine, in to do njene ene četrtine. Mimo tega ukinjajo br. pr. zaščito hranarine tudi za terjatve bratovskih skladnic za prispevke, ki jih mora zavarovanec sam plačati v pokojninski oddelek v času hranarinsko-podporne dobe, kolikor ne prejema več plače od podjetja. Iz tega sledi, da je v ostalem zaščita bolezensko-podpornih dajatev mimo teh dveh izjem

popolna in da velja celo za terjatve oseb, ki imajo proti zavarovancu zakonito preživninsko pravico.¹² Dovoljeni izjemi sta neznatni, to je razumljivo, ker so bolezensko-podporne dajatve v glavnem naturalnega značaja.

V večjem obsegu je okrnjena zaščita glede zavarovalnih dajatev iz pokojninske in nezgodne zavarovalne panoge v vseh treh socialno-zavarovalnih zakonih. V delavskem in rudarskem zavarovanju je dovoljena omejitev enaka. Prenos, zastava, rubež ali pobot so dovoljeni na zavarovalnih dajatvah iz starostnega in nezgodnega zavarovanja samo v korist oseb, ki imajo po civilnem pravu zakonito preživninsko pravico proti prejemnikom zavarovalnih dajatev. Obseg odtegljajev ni določen, temveč se ravna po določbah izvršilnega postopnika. Nameščenško pokojninsko zavarovanje po pz. vsebuje podobno omejitev zaščite, mimo tega pa dovoljuje odtegljaje še v dveh primerih. Pokojninski zavod za nameščence mora izvršiti prenos, zastavo ali rubež, ako gre za zavarovanje predujmov, ki jih je dal službodavec ali Pokojninski zavod zavarovancu na račun pravice iz zavarovanja po tem, ko je ta pravica že dospela, ni pa še bil izdan nalog za izplačilo.¹³ Pokojninski zavod more nadalje uživcem rente odbiti od njihovih rent kazni, ki je bila izrečena po določbi § 74 pz. V obeh primerih gre za odnos med zavarovancem in med Pokojninskim zavodom, odnosno med zavarovancem in njegovim službodavcem. Odnosi med za-

¹² Enako Grčević, *ibid.*, stran 81.

¹³ Iz sodbe okrožnega kot rekurzne sodišča v Celju z dne 9. julija 1936, Pl 357/36: „Rekurzu, ki očita nezakonitost prvostopnemu sklepu, ker je bil dovoljen rubež na odpravnini iz § 29 pz., mi odreči uspeha glede na določbo § 22 pz., po katerem je cesija, zastava ali rubež pravic zavarovanih oseb veljavna le tedaj, ako se izvrši a) radi zavarovanja zakonitih vzdrževalnih pravic rodbinskih članov zavarovanih oseb ali b) radi zavarovanja predujmov, ki jih je dal službodavec ali Pokojninski zavod zavarovancem na njihovo prošnjo na račun njihovih pravic iz zavarovanja, a še to le potem, ko je zavarovancu taka pravica pripadla, a še ni bil izdan nalog za izplačilo. Ker iz izvršilnega naslova zahtevajoče stranke ne izhaja, da tvorijo izvršljivo terjatev predujmi zahtevajoče stranke, dani zavezani stranki, in ker tudi ne trdi zahtevajoča stranka v svojem izvršilnem predlogu, da vodi ona izvršbo le zaradi zavarovanja predujmov, danih od nje zavezancu na račun njegovih pravic iz zavarovanja pri Pokojninskem zavodu, in tudi ne izkazuje, da je predujem zavezancu dan šele potem, ko je zavezancu pravica do odpravnine že pripadla, a še ni bil izdan nalog za izplačilo, zahtevajoča stranka ni ugodila predpisom § 54, št. 3 ir., to je ni dala sodišču podatkov, ki so glede na posebnost slučaja važni za odredbe, ki jih mora izdati sodišče“.

varovanci in tretjimi osebami niso upoštevani. Tu gre tudi za prisilno kompenzacijo medsebojnih terjatev, kolikor se tiče odnosa med zavarovancem in Pokojninskim zavodom, ki je torej dovoljena za ta dva primera. V tem je nov argument za pravilnost stališča, da v ostalih primerih prisilni pobot, še manj pa dogovorjeni pobot, ni dopusten niti v nameščenskem pokojninskem zavarovanju. Višina dovoljenih odtegljajev ni maksimirana, ravna se torej po dogovoru, odnosno v primeru rubeža po določbah izvršilnega postopnika.¹⁴

Iz teh taksativno naštetih izjem sledi, da v ostalih primerih ne sme nosilec zavarovanja odtegniti, torej prisilno pobotati ničesar od zavarovalnih dajatev v kritje svojih ostalih terjatev proti zavarovancem.¹⁵ Takih terjatev na strani nosilca zavarovanja more nastati mnogo (n. pr. terjatev radi neupravičeno izplačane rente, terjatev iz naslova dolžne najemnine, terjatev iz naslova dolžnega posojila, terjatev iz naslova pravnih stroškov pri razsodiščih zavarovanja itd.).

V. Ako prejme nosilec zavarovanja obvestilo, da naj se izvrši prenos, zastava ali pobot zavarovalne dajatve s terjatvijo, ki ni privilegirana glede na to posebno zaščito zavarovalnih dajatev, mora tako naročilo odkloniti in o tem obvestiti prizadete stranke. Ako dobi nosilec zavarovanja od izvršilnega sodišča sklep, s katerim se dovoljuje rubež na zaščitene zavarovalne dajatve, je dolžan obvestiti izvršilno sodišče, da je dovoljeni rubež nedopusten po posebnih določbah socialno-zavarovalnih zakonov. Izvršilno sodišče mora tak rubež po uradni dolžnosti ustaviti, potem ko je zaslišalo stranke (§ 38 št. 3 ip.). Enako je dolžan nosilec postopati, ako gre za rubež, dovoljen od drugega izvršilnega oblastva. Izvršilno sodišče je itak dolžno, preskusiti navedbe izvršilnega predloga, kakšne narave je zatrjevana

¹⁴ V češkem in avstrijskem nameščenskem pokojninskem zavarovanju je določena maksimalna višina dovoljenih odtegljajev od rentnih dajatev.

¹⁵ Iz sodbe okrožnega kot rekurznega sodišča v Ljubljani z dne 4. septembra 1937 I 1088/37: „Po določbi § 113 zzd. so namreč odtegnjene izvršbi vse zahteve, torej sploh vse terjatve, pripadajoče po tem zakonu upravičencem iz starostnega in nezgodnega zavarovanja. Na te terjatve je dopustna edino le izvršba v izterjanje alimentacije in slično, za kakršno terjatev pa v danem primeru na strani zahtevajoče stranke (Pokojninski zavod), očitno ne gre (§§ 24 in 26 zakona o pokojninskem zavarovanju)“. S sodbo Stola sedmorice, o.d.d. B. z dne 23. novembra 1937 Ut. 357/37 je bilo stališče rekurznega sodišča potrjeno.

terjatev zahtevajočega upnika, ki jo ima do zavarovanja, in o tem, ali je izvršba na zavarovalno dajatev, na katero ima pravico dolžni zavarovanec, dopustna ali ne. Nositelju zavarovanja je šla po § 295 starega izvršilnega reda pravica do rekurza proti takemu nepravilnemu izvršilnemu sklepu. Slično kakor citirani zakonski predpis govori tudi § 255 ip., ki pravi, da morejo država, samoupravno telo ali sklad pod javno upravo obvestiti, da rubež ni dopusten ali pa plačilno prepoved izpodbijati z rekurzom. Vprašanje je, ali je semkaj prištevati tudi nosilce socialnega zavarovanja. Ako je bilo to vprašanje potrjeno po starem izvršilnem redu, ki je govoril le o oblastvu, je še manj razloga, da ne bi bilo to vprašanje pritrdilno rešeno po predpisu § 255 ip., ki govori o državi, samoupravnem telesu in skladu pod javno upravo.

Književna poročila.

Dr. Špehar Milan: Odgovornost brodarja osvrto na haška pravila. Zagreb 1939. Samozaložba. 208 strani, vel. 8°. Cena ?

Brez dvoma najlepše monografsko delo v naši domači književnosti o pomorskem pravu. Prav za prav pa delo že ni več monografija, kakor bi kdo sodil po naslovu, kajti v svojem prvem delu obravnava dokaj izčrpno prevoz blaga po morju sploh (načini izkoriščanja broda, tipi, pravna narava, pojem prevoza blaga po morju), stranke pri tej pogodbi in zaveze brodarja. V drugem delu obdeluje pisatelj odgovornost brodarja, zlasti občo odgovornost lastnika broda in brodarja, odgovornost brodarja kot pomorskega prevoznika in načela o povračilu škode, v tretjem delu omejitve odgovornosti (pogodbena omejitev, klavzule o neodgovornosti, zakonska omejitev odgovornosti), v četrtem haška pravila, katerih besedilo je natisnjeno v angleškem jeziku po mednarodni konvenciji za zenačenje nekaterih pravil o konosamentu iz l. 1924, s srb.-hrv. prevodom. Dodano je abecedno kazalo.

Pomorsko zasebno pravo je samo po sebi za vsakega pravnika nad vse zanimivo, materija, ki jo obdeluje pisec, pa je še posebno zanimiva in tudi težka. Zbog netočne, dyumljive, premalo določene terminologije — ne samo domače temveč tudi tuje — je često težko z določnim izrazom zvezati določen pravni pojem. To težavo je pisec vsaj toliko srečno prebrodil, da v svojem delu z vsakim izrazom veže določen pojem, najsi se bo tudi morda kdo spotaknil ob ta ali oni izraz ali z njim zvezani pojem. Saj smo vsi pravniki lingvisti, pravi lingvisti pa žal niso pravniki.

Odgovornost in njene omejitve so obdelane jako popolno, jasno, točno, lahko razumljivo. Z nekaj podrobnostmi, kjer bi se dalo zastopati pač tudi drugačno mnenje, se tu ni moči bavit, ker bi tolmačenje vzelo preveč prostora. Delo sega do najnovejšega časa, povsod sta uporabljeni poleg revne domače obširna tuja literatura in judikatura; razmerje med posebnim pomorskim pravom in njegovim subsidiarnim virom odz. je skrbno obdelano.

Knjiga bo dobro služila tudi praksi, zlasti pa je važna zato, ker se tudi pri nas pripravlja prepotrebni novi pomorski trgovinski zakon, za katerega daje pisatelj tudi v tem delu koristne pripombe.*) Želeti je, da bi po nji segli tudi slovenski pravniki, zlasti oni, ki imajo kot pravni svetovalci podjetnikov, ki se bavijo s prekmorskim uvozom ali izvozom, neredko posla z odgovornostjo brodarja, pa tudi drugi, katerih strokovno zanimanje sega preko mej „kontinentalne“ vsakdanjosti. Priložnost imajo sedaj seznaniti se, da ponovim, tudi teoretično z eno najzanimivejših pravnih snovi.

Dr. M. Škerlj.

Stjepanović Nikola: Opšta teorija o Glavnoj kontroli Kraljevine Jugoslavije s naročitim obzirom na teoriju podele državnih funkcija i princip podele vlasti. 2. izd. z dodatkom. Beograd 1938, G. Kon, str. 180.

Pisec je docent za upravno pravo v Subotici in je promoviral na podlagi prve izdaje te knjige (iz l. 1937.). Kako potrebna in koristna je bila, kaže dejstvo, da je doživela v kratkem času enega leta dve izdaji. Pisec je bil za to delo odlično vzposobljen, ker je služboval pet let v glavni kontroli, ki je vprav Slovincem zelo malo znana. Njeno delovanje in organizacija namreč v slovenski pravniški literaturi še nista našli primerne obdelave. Tudi srbohrvatska literatura o glavni kontroli ne izkazuje nobenega večjega dela (gl. bibliografijo).

Knjiga obravnava teorijo glavne kontrole na podlagi bogate vsestranske prakse, ki je toliko važnejša, ker vsebuje zakon o glavni kontroli dovolj praznin, ki jih je morala popolniti šele praksa. Literatura o glavni kontroli kaže kljub temu še mnogo spornih vprašanj, katerih bi bilo najbrže več, če bi se glavni kontroli in njenemu delovanju posvečala v literaturi večja pozornost. In vendar je vse finančno poslovanje državne administracije kakor tudi samouprav podrejeno vsaj naknadnemu pregledu glavne kontrole, kolikor ni vezan izdelek iz državne in ev. tudi samoupravne blagajne že na njen predhoden pristanek (vizo). Zlasti spadajo pod pregled glavne kontrole odločbe o postavitvi državnih uradnikov in o njihovih pokojninah.

Že iz naslova knjige izhaja, da se je pisec posvetil predvsem vprašanju, kakšno mesto zavzema v sistemu državne organizacije, zlasti z ozirom na teorijo o trodelbi državne oblasti. Ko vidimo iz piščevih navedb, kako globoko posega delovanje glavne kontrole na vse delovanje državnega aparata in da kontrolira upravo in ima celo normativno oblast, ni čudno, da so hoteli nekateri pisci skonstruirati celo posebno kontrolno oblast, ki je neodvisna od drugih oblasti, četudi želi pisec večjo neodvisnost pri postavljanju članov glavne kontrole (gl. tudi § 104, št. 16 uradniškega zakona).

Knjiga ima ta-le poglavja: I. Sestava in organizacija glavne kontrole. II. Atribucije glavne kontrole in način njihovega izvrševanja. III. Glavna kontrola in teorija delitve državnih funkcij. IV. Glavna kontrola kot celota. Dodatek (v 1. izd. ga ni) vsebuje šest piščevih razprav o raznih specialnih vprašanjih iz njene kompetence, zlasti o njenem razmerju nasproti državnemu svetu in o tožbah, ki jih vloga glavna kontrola pri državnem svetu proti administrativnim odločbam, s katerimi je bil kršen zakon v korist posameznika.

*) Predlog je bil že l. 1937. vložen v Nar. skupščini, ki pa ga menda sploh ni vzela v roke. Koristno bi bilo ta predlog še enkrat skrbno pregledati, preden se vnovič vloži, pri tem se za ono snov, katerega obdeluje pisec, nikakor ne bo smelo in moglo mimo njegovega dela.

Pisec govori precej o vprašanju, kake komplikacije utegnejo nastati, če kak urad veže izvršljivost izdanega akta na predhodno soglasje glavne kontrole, kar se dogaja največ (str. 168) pri odločbah o pokojninah in o povračilih iz državne blagajne. Zanimalo bi pa, ali vežejo upravna oblastva tudi druge svoje odločbe na to soglasje, ker bi sicer lahko trpelo in bi se skompliciralo poslovanje državne uprave, ki je itak vezana na (predhodno) vizo. Tudi bi bilo potrebno, pokazati na dejansko važnost glavne kontrole kot tožiteljice (v varstvo zakona) pred državnim svetom, ker to iz uradnih statistik o poslovanju glavne kontrole ni razvidno. Ko govori pisec o obnovi tožbe pred državnim svetom na zahtevo glavne kontrole (str. 165), bi bil mogel dopustiti glavni kontroli zahtevo po obnovi razen v navedenih primerih še v 3. primeru, ko je vložilo tožbo upravno oblastvo.

Knjiga bo služila vsekakor odlično vsem osebam, ki imajo opravka z izvrševanjem državnega proračuna, zlasti uradništvu, obenem pa tudi zakonodaji, ki bo našla v knjigi bogato gradivo za popolnitev veljavnih predpisov.

Dr. Vladimir Murko.

Dr. Rudolf Sajovic: „Europäisches Rechtshandbuch“: Jugoslawisches Recht. Originalbeitrag. Stockholm, 1938. 4^o, str. 58.

Marljivi urednik našega glasila je s tem svojim spisom podal prvi vodič po formalnem in materialnem civilnem pravu, ki velja v Jugoslaviji. Dobro ne bo služil samo tujcu, ki išče orientacije, marveč tudi domačinu, zlasti zato, ker se spis ozira na razlike v pravu na posameznih področjih, kolikor še ni zenačeno.

Procesualno in izvršilno pravo, stečajno in poravnalno postopanje mu zato ne dela težav. Na 22 straneh drobnega tiska je navedeno vse najvažnejše ter je pokazano, kje se v našem cpp. kažejo znana načela pravnih postopkov (ustnost, koncentracijska maksima, obvezno zastopanje po odvjetniku, razpravljalna in inkvizicijska maksima, iniciativa strank in sodišča, neposrednost) in kje zakon odstopa od teh načel.

Težji je prikaz materialnega prava, ker se je moral pisatelj ozirati na vsa pravna področja naše države. Razdelil in označil jih je takole: glede občnega državlanskega prava pomenijo črke A: območje srbskega o. d. z., B: območje apelacijskega sodišča v Zagrebu (odz. 1811); v Ljubljani in Splitu (odz. z novelami), v Sarajevu (via facti uporaba odz. 1811); C: območje apelacijskega sodišča Novi Sad (običajno pravo). — Trgovinsko pravo navaja že po novem zakoniku, ki je objavljen, pa še ni stopil v veljavo; obligacijski del pa razdeljuje: na A: trgovinski zakonik, ki velja v Beogradu in v Podgorici, B: trg. zak., ki velja v območju apel. sodišč v Ljubljani in v Splitu, C: trg. zak., ki velja v območju istih sodišč v Zagrebu in Novem Sadu.

Tako obdeluje predmete po geslih, ki jih je 64 in ki so merodajni tudi za prispevke iz drugih evropskih držav v tej pravni knjigi. Pri vsakem n. pr. „Eherecht“ navaja skupne določbe in posebnosti po pravnem stanju o. d. zakonikov A, B, C, ali „Fracht- und Transportrecht“, „Handelskauf“ po trgovinskih zakonikih A, B, C.

V tretjem delu obravnava očevisko dedno pravo (Erbhöferecht), ki velja v sodnem okraju Prevalje in delu kranjskega sodnega okraja (na Jezerskem), podaja vsebino novega zakona o gospodarskih zadrugah, nadalje uredbe o likvidaciji kmetijskih dolgov in na kratko označuje pravo hišnih (rodbinskih) zadrug, ki jih imamo v južnih in vzhodnih pokrajinah naše države.

Spis je zavit v poltrde plátnice in se nam predstavlja kot pri-kupna knjižica, ki ni običajna za posebne odtiske.

Dr F. Skaberné.

Dr. Kukman Vladimir: Bericht über die jugoslawische Gesetzgebung 1935. (Rassegna di Legislazione Jugoslava 1935). Istituto di studi legislativi. Rim, Palazzo di Giustizia, 1938, str. 791—805.

Avtor, ki po poklicu ni pravni enciklopedist, opisuje mednarodnemu pravnemu svetu mnogovrstno in pisano vsebino naše zakonodaje, kolikor more biti in tudi kolikor naj bo predmet pozornosti v inozemstvu. Na čelu poročila je pregled obdelane materije v laškem jeziku. Nato sledi v nemškem jeziku vsebina uredbe o ureditvi dela na pomorskih ladjah kraljevine Jugoslavije, Sl. Nov. štev. 86-XXII-225; uredbe o finansiranju velikih javnih del v svrhu poživljenja narodnega gospodarstva, pobijanja nezaposlenosti in pospeševanja tujkega prometa, Sl. Nov. štev. 30-VI-75 s spremembami in dopolnitvami, Sl. Nov. štev. 124-XXXI-305; uredbe o postopanju pri stankah na železnicah, v ladjarstvu in na pošti, brzotvajo in telefonu, Sl. Nov. štev. 45-IX-116 in končno opis uredbe o poenostavljenju in pospešenju postopanja kazenskih sodišč, Sl. Nov. štev. 71-XVII-183 s pravilnikom o brezplačnem prevozu priči na državnih prometnih ustanovah za svrhe kazenskega postopanja, Sl. Nov. štev. 124-XXXI-308. — Vsebinska je prikazana zanesljivo in dovolj izčrpno, da more inozemski čitatelj zadobiti zadosten vpogled v zadevno materijo in event. novo ureditev primerjati s prejšnjim pravnim stanjem. Povsod je podan kratek ekspozé o zakonodajnem namenu pravne ureditve; navedena je ustavnopravna podlaga za uredbe in kolikor gre za izvršitev meddržavnih obvez tudi zveza z dotično meddržavno konvencijo.

Leto 1935 je bilo pri nas na prelomu dveh režimov in zakonodajna produkcija zato ni bila posebno aktivna. Vkljub temu obsegajo priloge k Službenim Novinam nič manj kot 1118 strani. V „Rassegni“ se načeloma ne objavljajo meddržavne konvencije, ratifikacije in pristopi, zakonodajni akti omejenega pomena, spremembe in dopolnitve prejšnjih predpisov, upravni akti, finančni zakoni, avtentična tolmačenja in seveda tudi ne neštevilni popravki tiskovnih in drugih napak. Avtor je za objavo v mednarodnem svetu pripravno materijo srečno izbral in je spriču prejšnjega razumljivo, da se n. pr. ni lotil uredbe o spremembi uredbe o maksimiranju obresti, Sl. Nov. štev. 24-IV ali uredbe o spremembi zakona o pobijanju spolnih bolezni, Sl. Nov. štev. 112-XXVI. Pač pa bi bilo event. omeniti uredbo o klirinških nakaznicah, Sl. Nov. štev. 237-LVII.

Dr. Juri Štampihar.

Dr. Kukman Vladimir: Bericht über die jugoslawische Gesetzgebung 1937. (Rassegna di Legislazione Jugoslava 1937). Istituto di Studi legislativi. Rim, Palazzo di Giustizia, 1939, str. 529—566.

Zakonodajno leto 1937. je bilo plodno, ne samo po obsegu (priloge Službenih Novin imajo 1991 strani), temveč tudi po vsebini. Avtor se je moral pošteno potruditi, če naj prikaže inozemstvu na primeren način plodove te zakonodajne periode in se mu mora priznati, da je svoj namen v polni meri dosegel. Poročilo se pričinja s pregledom obdelane materije v laškem jeziku; nato sta v nemškem jeziku podana nastavek in vsebina naslednjih zakonodajnih aktov: 1. uredbe o najnižjih mezdah, o sklepanju kolektivnih pogodb in o spravnem in razsodiščnem postopanju, Sl. N. št. 33-XI-58 z izvršilno naredbo, Sl. Nov. štev. 86-XXVII-191; 2. uredbe o ribo- in rakolovu, Sl. Nov. štev. 112-XXXIV-243 in zakona o sladkovodnem ribarstvu, Sl. Nov. štev. 245-LXXIV-573, pri čemer se avtor pravilno ne izreka o tem, v kakšnem medsebojnem razmerju sta ta dva zakonodajna akta; 3. zakona o gospodarskih zadrukah, Sl. Nov. štev. 217-LXII-463; 4. trgovinskega zakona za kraljevino Jugoslavijo, Sl. Nov. štev. 245-LXXIV-572; 5. uredbe o

kmetijskih zbornicah, Sl. Nov. šte. 46-XV-90; 6. pravilnika o socialnih ugodnostih na drž. prometnih ustanovah, Sl. Nov. šte. 157-XLII-512 s spremembami in dopolnitvami, Sl. Nov. šte. 193-LVI-422 in z navodili in obrazci; 7. uredbe o izvršitvi delavskega zavarovanja za primer starosti, onemoglosti in smrti, Sl. Nov. šte. 64-XIX-122 z izvršilno naredbo in pravilnikom o prostovoljnem povišanju zavarovanja; 8. uredbe o razširitvi pokojninskega zavarovanja nameščencev na področje cele države, Sl. Nov. šte. 272-LXXIV-622; 9. uredbe o nadzorovanju zavarovalnih podjetij, Sl. Nov. šte. 46-XV-91 in slednjič 10. uredbe o uvedbi Ip, Sl. Nov. šte. 151-XXXIX-292 z uredbo o spremembah in dopolnitvah Ip in uredbo o uvedbi Cpp na področju Velikega sodišča v Podgorici.

Povod nastanka in vsebina teh zakonodajnih aktov kakor tudi zveza s prejšnjim pravnim stanjem sta označena na kratko, toda zanesljivo. Samo pri orisu trgovinskega zakona odkazuje avtor glede podrobnosti na prof. Škerljevo izdajo v „Merkurjevi“ založbi, kar je razumljivo in samo hvale vredno, ker bi sicer iz nameravanega pregleda nastala obsežna razprava. Glede Uip se je avtor omejil na opis dosedanjega pravnega stanja; pravilno, ker bi naštevanje mnogobrojnih drobcev utrujalo in inozemstva ne more zanimati. V poročilu bi bilo event. še omeniti uredbo o avtorskopравnem posredovanju Sl. Nov. šte. 18-VI s pravilnikom in uredbo o izvršbi zoper samoupravna telesa in zoper javne in splošno koristne ustanove. Sl. Nov. šte. 297-LXXVII, ker bi utegnili zanimati širši krog čitateljev.

Dr. Juri Štampihar.

Pigon A. C. Socialism versus Capitalism. London 1938. VII + 139 str. 4 s. 6 d.

Knjiga profesorja politične ekonomije na Cambridgeski univerzi, kakor poudarja izrečno P. v predgovoru, ni namenjena „ekspertom“, t. j. strokovnjakom, ampak „splošnemu bralcu“. Temu dodaja pisec, da ni naloga akademskega nacionalnega ekonoma, niti ne spada v njegovo kompetenco, nastopati bodisi kot zagovornik, bodisi kot nasprotnik kakega političnega programa. Vendar je njegova naloga in tudi spada v njegovo kompetenco, da navaja sistematično glavne razloge ekonomskega značaja, ki bi veljali kot argumenti pro in contra. V tem smislu primerja P. kapitalizem in socializem, stremeč za tem, da najbolj objektivno pretehta prednosti in nedostatke vsakega teh dveh sistemov.

Prvo poglavje se bavi z definicijo in opisom kapitalizma in socializma. V nadaljnjih poglavjih rešuje P. vprašanje o prednostih enega ali drugega sistema z vidikov: porazdelitve bogastva in dohodkov (2. poglavje), uporabe produkcijskih sredstev (3. pogl.), brezposelnosti (4. pogl.), dobička in tehnične produktivnosti (5. pogl.), problema vzpodbude k delu (6. pogl.), problema racionalne razdelitve produkcijskih sredstev v centraliziranem socialističnem načrtnem gospodarstvu (7. pogl.) in problemov, zvezanih z obrestno mero (8. pogl.). Po tej vsestranski primerjavi obeh sistemov prihaja pisec do neodločnega zaključka, da ne dajejo vsi pregledani argumenti možnosti praktične izbire med kapitalizmom in centraliziranim socialističnim gospodarstvom, zlasti še zaradi velike relativnosti vsakega teh dveh gospodarskih ustrojev. Vendar se na več krajih jasno vidijo avtorjeve simpatije do socializma. Toda vkljub temu pravi P., da „bi za sedanjí čas“, če bi imel vodstvo svoje domovine, „obdržal v splošnem kapitalistično strukturo gospodarstva ter bi jo popolnoma modificiral“ (137 str.). Omenim še, da navaja P. večkrat kot argumente za socializem prednosti in uspehe sovjetskega gospodarstva. Dvomim, da bi ti argumenti

iskreno prepričali kogar koli sedaj, t. j. po 21 letih boljševiškega eksperimenta v Rusiji in po rezultatih tega eksperimenta. Zelo značilno je, da pri sebi doma P. noče ponoviti tak eksperiment.

A. Bilimovič.

Koranyi Karol: Bibliografia historyczno-prawna za lata 1926—1936: I. Lwów (Gubrynowicz i Syn) 1938. Str. 499.

V letu 1927. je izdal univ. prof. in glavni tajnik Lvovske akademije znanosti Przemysław Dąbkowski „*Universalis chronica historiae iuris*“ (powszechna kronika historyczno-prawna) za l. 1920—1925. Hotel je to delo še sam nadaljevati, pa ga spričo prevelike druge zaposlenosti ni zmozel. Naprosil je univ. prof. Karla Koranyija, da bi mu priskočil na pomoč. Ta se je dela poprijel in prvo polovico posvetil Dąbkowskemu za 40letnico njegovega znanstvenega delovanja. Vse to stoji v latinskem predgovoru knjige. Opravljeno delo je zahtevalo silno mnogo truda, zato pa je za vsakega pravnega zgodovinarja, pa tudi vsakega znanstveno delujočega jurista prevažno. V poglavjih: viri, zgodovina virov, pravna književnost in njena zgodovina, zgodovina doktrin, kazensko pravo, procesualno pravo, zasebno pravo, meddržavno zasebno pravo, trgovinsko pravo in pomorsko pravo je navedenih po avtorjih, naslovih, krajih in času izdaje 8054 književnih del iz vsega sveta, če se količkaj tičejo pravne zgodovine. Pri slovanskih in romanskih, madžarskih in izvenevropskih delih je naslov preveden v nemščino ali francoščino. Pri razpravah, ki niso samostalno izšle, kaže točen citat, kje jih treba iskati. Pregled celokupne bibliografije je nad vse poučen: Tu spoznaš, kaj je izšlo v desetletju važnega za rimsko, germansko, slovansko in še drugo pravo; tu vidiš, v kakšni stroki se je ta ali oni pisec odlikoval; tu se poučiš, pri katerih narodih je večje ali manjše zanimanje za to ali ono panogo prava i. pod. Med 8054 deli je obsežena skoraj vsa svetovna pravna književnost. „Skoraj“ smo dejali, ker smo vendar pogršli — na brzo roko! — nekoliko znanih imen, kot n. pr. Italijana Alda Albertoni-ja, ki se je tako uspešno bavil z bizantologijo, pa, žal, tako rano umrl, ali Bolgara Josifa Fadenhehta, ki deluje tudi na pravnozgodovinskem polju itd. Od Slovencev so navedeni Čremošnik Gregor (3 dela), Dolenc Metod (12 del), Korošec Viktor (6 del), Kos Milko (2 deli), Krek Gregor (1 delo), Skaberne Fran (1 delo); moglo bi se pa pač navesti še nekoliko drugih slovenskih avtorjev in del. („Pravna zgodovina za slovensko ozemlje“ še ni navedena; spada pač v drugi del bibliografije). Avtor se zahvaljuje svojim pomagalcem in navaja med njimi za „*terras iugoslavicarum et bulgaricarum*“ docenta varšavske univerze Stanislava Borowskega, o katerem vemo, da je študiral več let tudi v Beogradu. Bibliografija še ni zaključena. Napovedani II. del bo obsegal naslednja poglavja: *Jus ecclesiasticum*, *Relationes inter Ecclesias ac Rem publicam*, *Jus gentium*, *Instituta et Administratio*, *Historia rerum socialium et oeconomiarum*, *opera generalia, varia*. Tudi dopolnila k prvemu delu so napovedana. Vsekakor bosta oba dela ogromnega pomena za vsakega znanstvenega delavca, pa naj pripada kateri koli narodnosti. Poljaki so s tem delom, ki je izšlo v njihovi Akademiji znanosti, prekosili zlasti tiste neslovanske narode, ki so se držali neznanstvene metode „*Slavica non leguntur*“.

Dr. Metod Dolenc.

Zbornik znanstvenih razprav. XV. letnik 1938—1939. Izdaja profesorjski zbor juridične fakultete. Ljubljana, 1939. Str. 241.

Letošnji zbornik prinaša sedem tehtnih razprav iz različnih področij pravne vede. Na prvem mestu razvija dr. A. Bilimovič

splošno sliko o „Agrarni strukturi Jugoslavije“ in še posebej Slovenije. Svoje zaključke izvaja iz števila kmetijskih gospodarstev (obratov) in iz površin teh ter ugotavlja, da je slednja premajhna, da bi preživljala vse kmetijske družine. Ker zaradi tega ne dobe zaposlitve vse delovne kmetijske moči, nastaja težka brezposelnost kmetskega prebivalstva in s tem čim dalje težja relativna agrarna hiperpopulacija. V razpravi „Vrednotenje dokazov v sodnem kazenskem postopanju“ raziskuje dr. M. Dolenc vprašanje, kdaj velja v kazenskem postopanju svobodna ocena dokazov, kdaj se zahteva dokaz resničnosti v polni meri, kje zadostuje le izkaz verjetnosti, nadalje kakšno ocenjevanje se zahteva za tipične primere dokazovanja. Prof. dr. St. Lapajne podaja v „Načrtu priposestvalno- in zastaralnopravnih določb za jugoslovanski državljanski zakonik“ popolno besedilo za omenjeni načrt. V obširni razpravi „Kriminalna etiologija“ (s podnaslovom „Nauk o faktorjih zločinstvenosti“), ki jo oznamenja avtor sam kot prispevek za večje sistematično delo, prihaja prof. A. Maklecov do zaključkov, da zločin ni niti zgolj funkcija gospodarske konjunkturalne določene gospodarskega ustroja, niti izključno zgolj posledica degeneracije ali bolezni, niti samo rezultat moralne pokvarjenosti. S tem se postavlja na stališče pluralizma faktorjev zločinstvenosti, češ da so v življenju vplivi notranjih in zunanjih faktorjev nerazdružljivo povezani med seboj ter da učinkujejo vedno s posredovanjem psihofizične osebnosti poedinca. V razpravi „Nekatere krivičnosti v sistemu naših neposrednih davkov“ kaže dr. Vl. Murko, da nasprotuje naš davčni sistem tu pa tam tako načelu formalne kakor tudi materialne pravičnosti. Niti niso naši davki splošni, na to kažejo številne individualne oprostitve, niti se ne ozirajo na celokupno davčno sposobnost posameznega davčnega zavezanca. Dr. E. Spektorski obravnava v razpravi „Tri pravne teorije“ pluralizem, ki se je pojavil tudi v sodobni pravni znanosti ter skuša najti te razlike med normativnim, imperativnim in indikativnim elementom v pravu.

Bibliografia giuridica internazionale. Vol. IV — anno 1935, fasc. 5. Prinaša seznam juridičnih knjig in spisov, izdanih v letu 1935. v Poljski in v Veliki Britaniji in britanskem imperiju. Str. 549—681.

Dr. Birchmeier W: *Pravosudje u švajcarskoj.* Ponatis. Biblioteka časopisa *Pravosudje*, sv. 6. Beograd 1939. Str. 12.

Dr. Djisalović R: *Pravna mogućnost odlaganja raspisanih izbora i saziva Narodne skupštine.* Ponatis. Biblioteka časopisa *Pravosudje*, sv. 13. Beograd. 1939. Str. 8.

Dr. Furlan Boris: *Racionalizem in revolucija.* Posebni odtis iz *Sodobnosti*. Ljubljana. 1939. Str. 15.

Dr. Töreky Geza: *Pravosudje u Madjarskoj.* Ponatis. Biblioteka časopisa *Pravosudje*, sv. 8. Beograd. 1939. Str. 7.

Dr. Jeremić Stojan: *Žalba zbog ništavosti presude berzanskog izbranog suda po članu 4 Ugrpp.* Ponatis. Biblioteka časopisa *Pravosudje*, sv. 11. Beograd. 1939. Str. 15.

Dr. Korošec Viktor: *Einige Beiträge zum hethitischen Sklavenrecht.* Posebni odtis iz *Festschrift Paul Koschaker*. Weimar. 1939. Str. 127 do 139.

Dr. Kulaš Juraj: *Krivična odgovornost lekara i nadrilekara.* Posebni odtis iz *Policije*. 1939. Str. 80.

Dr. Kulaš Juraj: *Projekat zakona o istupima.* Posebni odtis iz *Policije*. 1939.

Dr. Lazarević Adam: O parničnoj legitimaciji stečajnog dužnika i upravitelja stečajne mase. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 5a. Beograd. 1939. Str. 10.

Maklecov Aleksander: Kriminaliteta in domoznanstvo. Posebni odtis iz Obzorij. 1939. Str. 198 do 204.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju. IV. Knjiga, 2, 3. §§ 65 do 104. Beograd. Štamparija Svetlost. 1939. Str. 1407—1566.

Odredbe u pogledu razreza specialnog doprinosa za Fond narodne odbrane. Zagreb. Tipografija. 1939. Cena din 5. Str. 31.

Perić Živojin: Zakonitost i mir. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 7. Beograd. 1939. Str. 7.

Pravilnik za izvršenje uredbe o ratnim invalidima i ostalim žrtvama rata. Zagreb. 1939. Tipografija. Str. 153. Cena din 20'—.

Dr. Pržić Ilija: Problem manjina i prostorno načelo u novom nemačkom Međunarodnom pravu. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 14. Beograd. 1939. Str. 15.

Dr. Stefanović Jovan: Uslovi za sticanje i vršenje prava glasa kod nas. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 8. Beograd. 1939. Str. 7.

Šapčanin Sava: Da li se prema § 950 gradj. zak. može ugovoriti kraća zastarelost od one koju zakon predviđa, a naročito kod poslova osiguranja. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 12. Beograd. 1939. Str. 16.

Dr. Škerlj Milan: Članstvo u organima privrednih zadruga. Ponatis. Biblioteka časopisa Pravosudje, sv. 10. Beograd. 1939. Str. 22.

Dr. Škerlj Milan: Le società per azioni secondo la nuova legge commerciale jugoslava. Posebni odtis iz Rivista del diritto commerciale. Milan. 1939. Str. 21.

Viglietti Vitale: Le premesse metafisiche della dottrina di G. Del Vecchio. Lo Stato corporativo. Napoli. 1938. Str. 93. Cena 15 lir.

Dr. Žourek Jaroslav: Snahy o organizaci míru v americkém světađílu. Posebni odtis iz Hlidky mezinárodního práva. Praha. 1938. Str. 55.

Članci in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LV, 5—6 (u čast dr. Božidara Markovića): Tasić Dj.: Božidar Marković kao nastavnik. Dolenc M.: Boža Marković — pokretač institucije uslovne osude. Milić I.: O 30-godišnjici Friedjungovog procesa. Solovjev A.: Žene kao porotnice u Dušanovom zakoniku. Vasiljević T.: Ličnost i rad dr. B. Markovića. Perić Ž.: Relativnost jedne kategorije propisa Krivičnog zakonika. Frank St.: Standardi i direktive u kaznenom pravu. Acimović M.: Funkcionalna nadležnost redovnih krivičnih sudova u shvatanju vladajuće doktrine i pozitivnog prava. Maklecov A.: Statika i dinamika u tipologiji zločinaca. Krajinski N.: Psihologija kolektiva. Struve P.: O odnosu između ekonomskog i pravnog. Milobar F.: Demokracije i totalitarne države. Marković B.: Jedan pogled na filozofiju prava u savremenoj Francuskoj. Popović Dj.: Sila i pravo. Blagojević B.: Tumačenje izuzetaka. Ilić A.: Posredovanje Austrije za izmirenje Porte sa Srbijom 1810 god. Radojković M.: Francuska i narodni pokreti u Austriji 1848. Jovanović Sl.: Krivična odgovornost ministra po Ustavu od 1931. Spektorski E.: Aleksandar Gradovski. Novaković M.: Razvitak panamerikanskog pokreta. Krbek I.: Samouprava i demokratija. Stefanović J.: Sankeija parlamentarnog režima. Ilić M.: Osnovna obeležja novog opštinskog uređenja u Nemačkoj. Pržić I.: Međunarodni krivični sud. Vladislavljević M.: Realna unija kao stvarna savezna država. Djordjević J.: Pretsednički sistem. Stjepanović N.: Prejudicijono pita-

nje i naše administrativno sudstvo. Arandjelović D.: O izvršenju uzajamnih obligacija po poljskom zakonu o obligacijama i našem grad. zak. Škerlj M.: Da li je osnovan naziv „društvo sa ograničenom odgovornošću?“ Lapajne S.: Gde da zakonodavac stavi naše buduće kolizione norme? Eisner B.: Treba li u našem jedinstvenom gradj. zak. predvideti zakonsko pravo prvokupa (prekupa, preče kupnje)? Zuglia S.: Prvenstveni red prinudnih založnih prava i prava na namirenje po Ip. Smirnov K.: Successio in universum ius u rimskom naslednom pravu. Troicki S.: Nadležnost pravoslavnih crkvenih sudova u pogledu dodeljivanja dece. Konstantinović M.: Odgovornost zakupca za požar. Rastovčan P.: Dvije primjedbe za uvodni zakon za Trgovački zakon. Bartoš M.: Krivično devizno zakonodavstvo i privatnopravni poslovi. Begović M.: Može li prelaz na islam poslužiti kao uzrok za razvod braka. Mirković Dj.: Pravo glasa banaka kao držalaca stvarno tuđih akcija. Lazarević A.: Promena i sukcesija stranaka u izvršnom postupku. Blagojević V.: Obavezni pokušaj mirenja parničara pre spora i određivanje najvišeg iznosa taksa i nameta prema pretpredlogu franc. zak. o sud. gradj. postupku. Pantelić D.: Nadležnost krivičnih sudova za privatnopravna potraživanja. Todorović M.: Fiziokratska teorija o državnim dugovima. Žujović M.: Značaj privrednih stupnjeva. Lovčević J.: Nemački poreski bonovi. Bajić S.: O štrajku sa zauzimanjem fabrika. — **Branić 5:** Simić V.: O polaganju sudijskog i advokatskog ispita na području kasacionog suda u Beogradu s obzirom na t. 4 § 33 fin. zak. za 1938/39. Živadinović M.: O signaturi, posebno s obzirom na pravne lekove koji dolaze pred sud bez potpisa advokata. Vukčević R.: O amnestiji uvreda i kleveta kažnjivih po zakonu o štampi i po kriv. zak. Djonović N.: Kritika predosnove gradjanskog zakonika. Miletić V.: Oživite zakon. Mišić D.: Zakon o suzbijanju zloupotrebe u službenoj dužnosti je ukinut. — **Branić 6:** Tasić Dj.: Šta je savezna država u poredjenju sa drugim oblicima državnih zajednica i, posebno, sa autonomijom. Protić K.: O odgovornosti notifikanta na naknadu štete. Milović R.: Uticaj istražnog zatvora na izricanje novčane kazne. — **Mjesečnik 5—6:** Vuković M.: Razvitak pravne kvalifikacije trgovca. Lephamer M.: Nekoliko pitanja iz uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova. Štengl B.: Pravo služboprimeca na otparinu po § 333 zak. o radnjama. Buč A.: Postupak i granice rješavanja sukoba nadležnosti po Kasacionom sudu u gradjanskim sporovima. Kereskenji Z.: Shodnost primjene propisa § 85/2 kz. na krivično djelo iz § 276 kz. Vidrić L.: Još o tumačenju § 24 t. 5 b fin. zak. 1937/38. Milić I.: Proces Isusov i replika prof. Lietzmanna. Blagojević B.: Pokušaj sintetičke odgovornosti, s posebnim obzirom na predosnovu gradj. zak. za kraljevinu Jugoslaviju. Tomašić D.: Politička misao u Srbiji. Lenac R.: Još o troškovima izlučnih parnica. Dr. Josip Šilović. — **Policija 5:** Čubinski M.: Socijalni značaj gradjanskog zakonika i njegova reforma u našoj državi. Mišić D.: Dve paralele iz gradjanskog zakonika (§§ 57, 507, §§ 121, 517). Cvjetković B.: Postepeno likvidiranje kućnih zadruga. Kulaš J.: Krivična odgovornost lekara i nadri-lekara. Kulaš J.: Projekat zakona o istupima. Kante V.: Opomena kao policijska mera po italijanskom zakonu o javnoj bezbednosti. Gudac E.: Izmene i dopune zakona o opojnim drogama. Vuković G.: Invalidske potpore po novoj uredbi. — **Policija 6:** Kante V.: Konfinacija u italijanskom zakonu o javnoj bezbednosti. Bajer H.: Naknadno rešenje o veličini i naplativosti troškova izvršenja kazne lišenja slobode. Tulio B.: Krivična profilaksa u italijanskoj policiji. — **Pravosudje 6:** Ancel M.: Kratak pregled pravosudja u Francuskoj. Blagojević B.: Kvalifikacija pravnih lekova po vanparničnom postupku. Štengl B.:

Pravilnik o zamjeni isprava novim obligacijama br. 120300 od 23. novembra 1938 god. Čosić F.: Kada je za ugovor o kupnji nasledstva potreban javnobeležnički akt? Gavela A.: Radne čete i suzbijanje kriminaliteta. Pavlović V.: Naši vojni sudovi. Šumanović A.: Može postojati sticaj djela iz § 139 Kz. sa onim iz § 301 Kz.

Razne vesti.

Kronika društva „Pravnika“. Na dan 2. julija t. l., dobre tri mesece po stoletnici smrti, je društvo „Pravnik“ obudilo spomin na velikega slovenskega pravnika dr. Tomaža Dolinarja. Povabilu so se odzvali društveniki iz Ljubljane, Škofje Loke in Kranja ter v prav tako velikem številu prebivalstvo vasi Dorfarjev in Žabnice, ter predstavniki oblastev iz Škofje Loke in občine Stara Loka. Zbrano občinstvo je nagovoril društveni predsednik dr. Dolenc. Za njim je podal kratak pregled Dolinarjevega življenja in delovanja priv. doc. dr. St. Bajič. Opisal je v lepih besedah vzpon tega zanimivega moža iz preprostega kmetkega stanu, ki ni iskal nikoli zunanjih časti, ampak mu je bilo glavno vodilo njegovega življenja delo, kar mu je prineslo slavo in še danes hvaležen spomin njegovih sorojakov. Za njim je poudarjal kot zastopnik ljubljanske pravne fakultete prodekan dr. R. Sajovic, kako je vplivalo Dolinarjevo delo navzlic temu, da je bilo izvrševano v tujini, tudi na njegove sorojake in kako se poslužujemo še danes njegovih zaslug. V imenu slušateljev — pravnikov domačinov je spregovoril lepe besede slušatelj Hafner, v imenu občine Stara Loka pa gd. Šifrar. S tem je bila spominska slovesnost zaključena; napravila je med domačim prebivalstvom najlepši vtis. — Društvu so pristopili novi člani: dr. Merhar Bogdan, sodnik v Murski Soboti, dr. Dremelj Tone, sodni pristav v Ljubljani, odvetnika Lenček Niko v Škofji Loki in Kornhauser Drago v Ljubljani.

Osebnosti. Postavljeni so: Štukelj Josip za poštne direktorja v Ljubljani, dr. Turnšek Viktor za sekretarja pri upravnem sodišču v Celju, Bjelič Dušan za finančnega svetnika, dr. Nemec Anton za finančnega pristava, oba pri finančni direkciji v Ljubljani. — Odvetniško pisarno je odprl dr. Dekleva Jože v Ljubljani, preselili so se odvetniki dr. Jarc Franc v Ribnico, dr. Sket Ivan v Celje, dr. Lovrenčič Ivan na Vrhniko. — V pokoj sta stopila načelnik dr. Ratej Fran in poštni direktor dr. Vagačja Anton. — Umrli sta višji finančni svetnik Perne Hinko in pol. upravni pripravnik Breznikar Jožef.

Dr. Vladimir Globočnik. V svojem stanovanju na Dunaju I., Schellinggasse, je umrl dne 27. marca t. l. v 79. letu sekcijski načelnik v p. dr. Vladimir Globočnik pl. Sorodolski, sin bivšega vladnega svetnika, dolgoletnega postojnskega okr. glavarja in slovenskega kulturnega delavca Antona Globočnika pl. Sorodolskega iz znane fužinarske rodbine Globočnikov v Železnikih in Ane. roj. Terčič.

Vladimir Globočnik se je rodil dne 19. novembra 1860 v Čakovcu, kjer je bil takrat njegov oče okrajni predstojnik. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in v Trstu (matura 1878), univerzo v Gradcu in na Dunaju (doktorat prava 1884). Že l. 1882. je vstopil kot konceptni pripravnik pri finančnem ravnateljstvu v Trstu ter tam napredoval za finančnega komisarja. L. 1889. je bil poklican v finanč-

no ministrstvo na Dunaj, kjer je l. 1897. postal sekcijski svetnik in namestnik referenta v oddelku za realne davke, l. 1900 ministrski svetnik, l. 1910. pa sekcijski načelnik in generalni ravnatelj zemljiškega katastra. V tej lastnosti je preosnoval in poenostavil avstrijski davčni kataster v administrativnem in tehničnem pogledu. Izdal je tudi zbirko „zakonov in predpisov o katastru zemljiškega davka in njegovi razvidnosti“ ter uvedel izdajo uradnih izvestij c. kr. generalne direkcije katastra zemljiškega davka. L. 1916. je stopil v pokoj, ki ga je preživel na Dunaju tudi po zlomu Avstro-Ogrske. Do predzadnjih let je rad prihajal v Slovenijo ter redno obiskoval razen Pistoje, kjer je pokopana njegova rodbina, tudi rojstni kraj očetov, železnike. Lep, velik in čvrst, je bil navdušen turist in se še z 71-imi leti povzpел na Ratitovec. Njegova srčna želja, da bi počival v rodbinski grobnici v Pistojni, se mu ni izpolnila. Pokopan je na dunajskem pokopališču.

R. A.

Akademija znanosti in umetnosti in društvo „Pravnik“. Na slavnostnem zborovanju ob petdesetletnici društva „Pravnik“ je izrekel generalni tajnik ljubljanske Akademije znanosti in umetnosti, g. univ. prof. dr. G. Krek naslednjo čestitko: „Akademija znanosti in umetnosti, ki jo imam čast zastopati, izreka društvu svoje iskrene pozdrave in čestitke. Tega ji ne narekuje samo običajna uljudnost. Voščila prihajajo iz globoko občutenega spoštovanja do društva, ki si je s svojim 50letnim smotrnim delovanjem steklo neveljivih zaslug.

Bilo je izhodišče pravoznanstvenega udejstvovanja in njegovo središče, a stalo je v začetku v prvih vrstah kulturnih združenj, katerih neizrečeni, a dvojno poudarjeni program je bila zaščita in pospeševanje razvoja našega jezika in ohranitev naše narodnosti. — Že iz malone vsake številke Razlagovega in Moschetovega Slov. Pravnika odmeva apel na avstrijske vlade in urade: „Izdajajte zakone in odločbe za naše ljudstvo v njegovem jeziku, občujte z njim v slovenskem jeziku! Dajte temu jeziku tudi pravico, ki mu gre v poslovanju samih uradov!“ — Ta nacionalni boj še ni bil dobojevan l. 1889., ko je izdajo Slov. Pravnika prevzelo društvo Pravnik. Šele, ko nam je l. 1918. zasijalo sonce svobode, se je moglo društveno delovanje omejevati na statutarni program in posvečati odslej vso svojo pozornost strokovnemu udejstvovanju. Vendar je tudi še potem krepko podpiralo kulturne težnje našega naroda, da omenim samo akciji za ustanovitev naše univerze in tudi naše Akademije, pri kateri je društvo pod modrim vodstvom prezasluženega predsednika dr. Majarona sodelovalo z največjo vnemo in uspehom. Če se dá dosedanje udejstvovanje društva vobče deliti na dvoje glavnih razdobij: na dobo do l. 1918. s poudarkom na nacionalni noti in dobo nadaljnjih 20 let, ki jih je društvo v prvi vrsti uporabljalo za strokovno poglobitev in razširitev svojega udejstvovanja pri predavanjih, objavljenih razpravah in izdajah zakonov, je morda sedaj z ustanovitvijo naše Akademije in njenega pravnega razreda ponovno nastala drugačna situacija. Pota društva in Akademije se bodo srečavala. Kompetenčnih konfliktov radi tega ne bo, vendar se bo v nekaterih pogledih izcimila neke vrste ekskluzivna pristojnost, pri čemer imam v mislih n. pr. pravno-historična in pravnofilozofska raziskavanja, popolno, sedanjemu zakonodavstvu in sedanji pravni vedi prirojeno pravno in sodnomedicinsko terminologijo itd. Pod okriljem Akademije bi se taka dela ob olajšanem sodelovanju filozofsko-filološko-historičnega razreda dala pospešiti in poglobiti. — Z druge strani bi se moglo društveno udejstvovanje še bolj koncentrirati na one panoge pravne vede,

ki dopuščajo neposredno aplikacijo na praktično življenje, pri tem se umeje samo po sebi, da se bo vse to slej ko prej držalo one znanstvene višine, ki jo je Slov. Pravnik dosegel po zaslugi svojega sedanjega urednika in njegovih zvestih sotrudnikov. Pa tudi glede sotrudnikov pride morda do neke vrste delitve dela. Medtem ko smo v Akademiji večidel stari znanstveniki, sicer izkušeni, vendar možje, od katerih smo nekateri že prekoračili zenit, ugotavljamo s posebno radostjo, da se v Pravnikovem glasilu in pri njegovih predavanjih bolj in bolj in s čedalje večjim uspehom uveljavlja tudi mlajša generacija pravnih znanstvenikov, ki bodo nadaljevali in izpopolnjevali naše delo. Naj bi pri tem nikdar ne pozabili, da so jim na znanstvo osredotočeno delovanje omogočili oni pionirji, ki so v družbi z drugimi činitelji našega javnega življenja pripravljali most od nacionalne odvisnosti do samostojne državnosti!

Tu imam v mislih predvsem nove častne člane in marsikaterega odličnega, žal, že pokojnega njihovega tovariša, ki so hrabro stali na braniku naših nacionalnih interesov v vseh, ponekod zelo težavnih razmerah in s tem pripomogli, da nismo utonili v valovju močnejših tujih kultur.

Srečen sem, da se morem ob tej priliki klanjati častitljivim možem, ki so vse svoje življenje vneto gojili svoje mladostne ideale, neomajno zaupanje v zmago prava in pravičnosti in ljubezen do naroda in domovine.

Slavna gospoda! Stoječ nekako na mejniku dveh razdobj, nas navdaja pogled nazaj z zadoščenjem nad odličnim delom, ki ga je društvo doslej izvršilo kljub mnogokrat skrajno neugodnim prilikam. Zato naše čestitke niso fraze, temveč odkrito in spoštljivo priznanje resničnih zaslug. — Pogled naprej pa nam nudi najlepše perspektive na plodove še bolj intenzivnega delovanja našega društva v bodočnosti, za katero jamči sedanje predsedstvo in falanga mladih, nadebudnih znanstvenikov. Zato združuje Akademija s svojimi iskrenimi čestitkami izraz popolnega zaupanja, da bo društvo, zvesto svojim svetlim tradicijam, s kar največjim uspehom nadaljevalo svoje delovanje v napredni smeri, vedno izpopolnjujoč načine in sredstva, ki vodijo do zaželenega cilja.

Čestitati moram društvu tudi, da šteje med svoje člane take osebnosti, ki jih je lahko s ponosom odlikovalo z najvišjo častjo, ki jo ima podeliti; prav tako novim častnim članom, da so telesno in duševno čili doživeli to pomembno slavnost.

V imenu Akademije znanosti in umetnosti želim društvu Pravnik prospah, spoštovanim častnim članom pa, da bi jih društvo moglo takšne pozdraviti tudi ob svoji 60letnici!

Bog živi društvo Pravnik in njegove nove častne člane!

Pogodba o vzajemni pravni pomoči med našo kraljevino in bivšo avstrijsko republiko z dne 1. maja 1928 je po sporočilu ministrstva pravde z dne 12. maja 1959 štev. 45.291 še vedno v veljavi, kar se tiče področja bivše avstrijske republike.

Natečaja. Na pravni fakulteti v Zagrebu je razpisano mesto univerzitetnega docenta za kazensko sodno postopanje. Prošnje naj se vložijo v šestih mesecih po prvi objavi v Sl. Nov. Nadalje je razpisano tudi na pravni fakulteti v Zagrebu mesto rednega ali izrednega profesorja ali univ. docenta za „Nauka o finansijama“. Prošnje naj se vložijo do 30. septembra t. l.

Največji

slovenski pupilarnovarni
zavod

MESTNA
HRANILNICA
LJUBLJANSKA



Stanje vlog din 420.000.000.—.

Lastne rezerve „ 28.650.000.—.

Dovoljuje posojila proti vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska.

Obrestujemo vloge

na hranilne knjižice in v tekočem računu z najugodnejšo obrestno mero.

Dajemo posojila

vsake vrste.

Kupujemo,

prodajamo in posojujemo razne vrednostne papirje.

Opravljamo

vse posle denarnih zavodov.

Dravska banovina

jamči z vsem svojim premoženjem in davčno močjo za naše obveznosti.

**Hranilnica
dravske banovine**

Ljubljana Maribor Celje Kočevje